

Medijski prikaz serijskih ubojica

Cindrić, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:800901>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

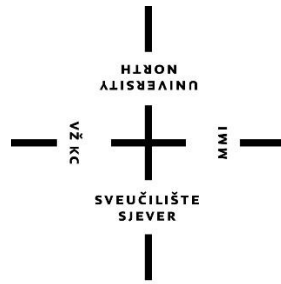
Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

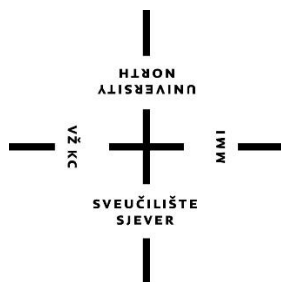

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 201_NOV_2021

Medijski prikaz serijskih ubojica

Sara Cindrić, 3339/336

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 201_NOV_2021

Medijski prikaz serijskih ubojica

Studentica

Sara Cindrić, 3339/336

Mentor

Krešimir Lacković, doc. dr. sc.

Koprivnica, srpanj 2021. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	preddiplomski sveučilišni studij Novinarstvo		
PRISTUPNIK	Sara Cindrić	MATIČNI BROJ	3339/336
DATUM	7. 7. 2021.	KOLEGIJ	Novinarska radionica I
NASLOV RADA	Medijski prikaz serijskih ubojica		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Media coverage of serial killers		

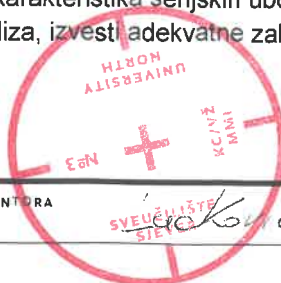
MENTOR	Krešimir Lacković	ZVANJE	docent
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Lidija Dujić, predsjednica		
	2. doc. dr. sc. Željko Krušelj, član		
	3. doc. dr. sc. Krešimir Lacković, mentor <i>Lackovic</i>		
	4. izv. prof. dr. sc. Gordana Tkalec, zamjenska članica		
	5. _____		

VŠ KC

MMI

Zadatak završnog rada

BROJ	201_NOV_2021		
OPIS	<p>Pristupnica obrađuje temu medijskog prikaza serijskih ubojica. U svom radu objasniti će tko su serijske ubojice, njihovo postojanje i način prikazivanja kroz povijest te način na koji su prikazani u moderno vrijeme u medijima i na filmu.</p> <p>Zato je potrebno:</p> <ul style="list-style-type: none">- prikupiti svu dostupnu literaturu i izvore u kojima se definira pojam serijskih ubojica i njihovo postojanje kroz različita povijesna razdoblja- analizirati novinske tekstove o serijskim ubojicama- prikazati primjere senzacionalizma u medijskom prikazu serijskih ubojica i nepoštivanja novinarskih standarda- analizirati filmove i serije o serijskim ubojicama- prikazati primjere romantiziranja te pozitivnih i negativnih karakteristika serijskih ubojica- na temelju postavljenih hipoteza, a nakon provedenih analiza, izvesti adekvatne zaključke		
ZADATAK URUČEN	7. 7. 2021	POTPIS MENTORA	<i>Lackovic</i>

Predgovor

Prije godinu i pol pročitala sam knjigu *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters*¹. To je bio moj prvi pogled u svijet serijskih ubojica, svijet koji me zgrozio i fascinirao u jednakoj mjeri. Za vrijeme čitanja knjige pomislila sam kako bi istraživanje veze između serijskih ubojica i medija mogla biti zanimljiva tema završnoga rada. Godinu dana kasnije ta mi se misao vratila, a nakon što sam pregledala dostupnu literaturu na hrvatskom jeziku i shvatila da gotovo ne postoji, osjetila sam da je na meni da barem malo doprinesem ovoj temi u Hrvatskoj.

Željela bih zahvaliti svojim roditeljima jer su me naučili da vjerujem u sebe i ne pokleknem pred preprekama, kao i za neizmjernu podršku i oslonac koji su mi pružili za vrijeme pisanja ovoga završnog rada. Također zahvaljujem svom mentoru doc. dr. sc. Krešimiru Lackoviću jer je prihvatio ovu neobičnu temu i pomogao mi da rad privedem kraju. Zahvaljujem i svim ostalim profesorima na Sveučilištu Sjever koji su mi pomogli da napredujem – i kao studentica, i kao osoba.

¹ Vronsky, Peter. 2004. *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters*. Berkley Books. New York.

Sažetak

Serijski ubojice medijski su fenomen još od 1980-ih, a način na koji su prikazani može značajno utjecati na javno mnijenje. Iz toga razloga, cilj istraživanja je utvrditi način na koji su serijski ubojice prikazani u medijima i posljedice takvoga načina prikaza. Analiza je provedena na sveukupno 30 tekstova o serijskim ubojicama Tedu Bundyju, Jeffreyju Dahmeru i Andrewu Cunananu na temelju kriterija senzacionalističke terminologije, pozitivnih i negativnih karakteristika ubojica istaknutih u tekstovima te poštivanju (ili nepoštivanju) profesionalnih novinarskih standarda izvještavanja. Na primjeru istih ubojica ispitan je novi trend romantiziranja serijskih ubojica u filmovima i serijama. Istraživanje je pokazalo da su prikazi serijskih ubojica u tekstovima izrazito senzacionalistički i jednostrani, dok se u filmovima i serijama serijski ubojice romantiziraju.

Ključne riječi: serijski ubojice, mediji, senzacionalizam

Summary

Serial killers have been a media phenomenon since the 1980s. The way they are portrayed can significantly influence public opinion. For this reason, the research aims to determine the way serial killers are portrayed in the media and the consequences of portraying them in such a way. The analysis was conducted on a total of 30 articles on serial killers Ted Bundy, Jeffrey Dahmer, and Andrew Cunanan based on criteria of sensationalist terminology, positive and negative characteristics of killers, and adherence to journalistic ethics and standards. A new trend of romanticizing serial killers in movies and series was examined as well. Research has shown that depictions of serial killers in texts are highly sensationalist and one-sided, while in movies and series serial killers are romanticized.

Keywords: serial killers, media, sensationalism

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Općenito o serijskim ubojicama	2
2.1.	Tko su serijski ubojice?	2
2.2.	Klasifikacija serijskih ubojica	4
2.3.	Kako „nastaju“ serijski ubojice?	5
3.	Povijest serijskih ubojstava	8
3.1.	Devetnaesto stoljeće	8
3.2.	Dvadeseto stoljeće	9
3.3.	Dvadeset i prvo stoljeće	12
4.	Senzacionalizam u medijima	13
4.1.	Prva industrijska revolucija	13
4.2.	Druga industrijska revolucija	14
4.3.	Razvoj američkog novinstva tijekom 19. stoljeća	14
4.4.	Nadmetanje između Pulitzera i Hearsta	15
4.5.	Novine u suvremenom svijetu	16
5.	Fascinacija javnosti serijskim ubojicama	18
5.1.	Privlačnost serijskih ubojica	18
5.2.	Društvena konstrukcija identiteta serijskog ubojice	20
6.	Izveštavanje o serijskim ubojstvima – senzacionalizam	21
6.1.	Senzacionalistička terminologija	22
6.2.	Stereotipi	23
6.3.	Izveštavanje o pripadnicima marginaliziranih skupina	24
6.4.	Nadimci serijskih ubojica	25
7.	Serijski ubojice kao slavne osobe	27
7.1.	Uloga serijskih ubojica u društvenoj konstrukciji njihovih javnih identiteta	28
7.2.	Komunikacija serijskih ubojica s medijima	29
8.	Filmovi o serijskim ubojicama	31
8.1.	Romantiziranje serijskih ubojica	31
8.2.	Filmovi o serijskim ubojicama kao kritika glorifikacije serijskih ubojica	32
9.	Medijski prikaz serijskih ubojica – istraživanje	35
9.1.	Ted Bundy	38
9.1.1.	Rezultati istraživanja	39
9.1.2.	Profesionalni novinarski standardi izveštavanja	41
9.1.3.	Krajnje izopačen, nepojmljivo zao i opak (2019.)	44
9.2.	Jeffrey Dahmer	45
9.2.1.	Rezultati istraživanja	46
9.2.2.	Profesionalni novinarski standardi izveštavanja	48
9.2.3.	My Friend Dahmer (2017.)	50
9.3.	Andrew Cunanan	51
9.3.1.	Rezultati istraživanja	52

9.3.2.	Profesionalni novinarski standardi izvještavanja.....	54
9.3.3.	The Assassination of Gianni Versace: American Crime Story (2018.)	56
10.	Zaključak.....	58
11.	Literatura.....	60

1. Uvod

Senzacionalistički sadržaj vijesti privlači veliku publiku, a veća publika donosi i veću privlačnost i prihod od oglašavanja. Imajući to na umu, nije iznenađujuće da su serijski ubojice česta tema u medijima. Naposljetku, uz njih se vežu priče o nevinim žrtvama i opasnim strancima te seks i nasilje, teme koje privlače publiku. Cilj ovoga završnog rada jest istražiti način na koji su mediji prepoznali i iskoristili privlačnost serijskih ubojica, tj. senzacionalizam pri izvještavanju o serijskim ubojicama i općenito njihov prikaz u medijima.

Prvi dio rada podijeljen je na sedam poglavlja. U prvom poglavlju navedena je definicija serijskih ubojica te je objašnjena razlika između serijskih, masovnih i lančanih ubojica. Opisana je klasifikacija serijskih ubojica kao i biološki, socijalni i drugi čimbenici povezani sa serijskim ubojstvima. Drugo poglavlje je povijesni pregled serijskih ubojstava, a treće povijesni pregled senzacionalizma u medijima. U četvrtom poglavlju objašnjena je fascinacija javnosti serijskim ubojicama, a u petom se govori o načinu na koji su mediji iskoristili tu fascinaciju za profit, tj. o upotrebi senzacionalizma pri izvještavanju o serijskim ubojicama s ciljem bolje prodaje sadržaja. Detaljnije su opisani stereotipni prikazi serijskih ubojica u medijima, nadimci koji im se dodjeljuju, upotreba senzacionalističke terminologije te razlike pri izvještavanju o ubojicama ili žrtvama koji pripadaju marginaliziranim skupinama. U šestom poglavlju objašnjeno je uzdizanje serijskih ubojica na razinu slavnih osoba. Pritom je istaknuta njihova uloga u društvenoj konstrukciji vlastitih javnih identiteta, osobito u slučajevima kada su serijski ubojice kontaktirali medije. U sedmom poglavlju ukratko je opisana povijest filmova o serijskim ubojicama, nakon čega je fokus prebačen na romantiziranje i glorifikaciju serijskih ubojica u filmovima.

U istraživačkom dijelu rada polazi se od hipoteza da je novinarsko izvještavanje o serijskim ubojicama pretežno senzacionalističko te da filmovi i serije romantiziraju serijske ubojice. Istraživanje je provedeno metodom analize sadržaja na tekstovima o Tedu Bundyju, Jeffreyju Dahmeru i Andrewu Cunananu. Tekstovi su analizirani na temelju specifičnih faktora koji mogu utjecati na javno mnijenje o serijskim ubojicama među kojima su senzacionalistička terminologija te pozitivne i negativne karakteristike ubojice istaknute u tekstu. Uz ta tri faktora gledalo se i na to koliko se poštuju (ili ne poštuju) profesionalni novinarski standardi izvještavanja. Također su analizirani naslovi, fotografije, međunaslovi i naglašene riječi (po kriteriju senzacionalizma), uključenost psihološkog profila ubojice i teorija uzročnosti te način na koji se pisalo o žrtvama. Nasuprot tome, ispitan je novi trend romantiziranja serijskih ubojica u filmovima i serijama (na primjeru istih ubojica kao u glavnom dijelu istraživanja).

2. Općenito o serijskim ubojicama

Stručnjaci se ne slažu oko toga koliko žrtava definira serijskog ubojicu. Neki tvrde dvije, neki tvrde četiri. Većina će se ipak složiti da su u pitanju tri žrtve. Prema tome, serijsko ubojstvo najčešće je definirano kao ubojstvo tri ili više žrtava u vremenski nepovezanim incidentima. Pri tome je ključno da između ubojstava postoji „period hlađenja“² (Vronsky 2004: 327-328). Tako je glasila i FBI-jeva definicija sve do 2005. godine kada su broj ubojstava smanjili s tri na dva. To su učinili kako bi olakšali kriminalističku istragu što ima smisla kada je cilj identifikacija i privođenje ubojice (Bonn 2014: 24). Međutim, ovaj rad ne bavi se kriminalističkim istraživanjem, već medijskim prikazom serijskih ubojica. Zbog toga će se sve ovdje napisano odnositi na serijske ubojice koji su imali najmanje tri žrtve, odnosno odgovaraju definiciji s početka poglavlja.

Serijski ubojice često se miješaju s lančanim i masovnim ubojicama. Ključna razlika među njima je period hlađenja, tj. period između ubojstava u kojemu serijski ubojica nastavlja naizgled „normalnu“ rutinu i život. Lančani ubojice ubijaju žrtvu za žrtvom. Ne postoji period hlađenja između ubojstava, ali postoji vremenski razmak u trajanju od nekoliko sati ili nekoliko dana. Ubojstva čine na više lokacija (Bonn 2014: 30). Masovni ubojice ubijaju više ljudi odjednom ili u vrlo kratkom vremenskom razdoblju. Ubojstva čine na jednoj ograničenoj lokaciji. Uglavnom se radi o pojedincima koji mentalno „puknu“ i eksplodiraju u ubojitom bijesu. Često počine samoubojstvo kada im ponestane žrtava ili streljiva (Vronsky 2004: 11).

2.1. Tko su serijski ubojice?

Prema definiciji, serijsko ubojstvo je ubojstvo tri ili više žrtava u vremenski nepovezanim incidentima. To je ispravno, ali nepotpuno. Naime, kada bi broj žrtava i vremenski razmak između ubojstava bili jedini kriteriji za serijsko ubojstvo, broj serijskih ubojica bio bi puno veći nego što zaista jest. Primjerice, plaćeni ubojice imaju sva obilježja serijskih ubojica navedena u definiciji, ali većina stručnjaka će se složiti da plaćeni ubojice nisu ujedno i serijski ubojice. Razlog tomu je što plaćeni ubojice ne biraju sami svoje žrtve. Također, njihova je motivacija za ubojstvo isključivo financijska, a samo ubojstvo ne ispunjava emocionalne ili psihološke potrebe

² „Period hlađenja“ (eng. *cooling-off period*) je period između ubojstava u kojemu serijski ubojica nastavlja naizgled normalnu rutinu i život. Može trajati nekoliko tjedana, mjeseci ili čak godina (Bonn 2014: 25).

ubojice (Bonn 2014: 32). Iz toga možemo zaključiti da motivacija i neki drugi faktori čine ključna obilježja serijskih ubojica.

Statistički gledano, identificirani serijski ubojice obično se pokazuju kao bijelci natprosječne inteligencije koji počinju ubijati u dvadesetima ili tridesetima (Vronsky 2004: 8). To je rezultiralo stereotipom zbog kojega mnogi misle da su serijski ubojice isključivo muškarci bijele boje kože; što nije ispravno. Serijski ubojice mogu biti žene i ljudi bilo koje boje kože. Također, nisu svi serijski ubojice natprosječno inteligentni, a postoje i serijski ubojice koji su počeli ubijati kao tinejdžeri ili poslije četrdesete godine.

Većina ubojica ne planira ubojstvo, već ubije u žaru svađe, ljubomornom bijesu ili ponekad slučajno dok čini drugo kazneno djelo. Žrtva je gotovo uvijek netko koga ubojica poznaje (bračni drug, ljubavnik, roditelj, dijete, rođak, prijatelj, susjed). Nije neobično da ubojicu savlada kajanje i užas nakon počinjenog ubojstva te da pasivno čeka dolazak policije na mjestu zločina. To nije slučaj sa serijskim ubojicama. Serijski ubojice ubijaju iz vlastitog zadovoljstva i sami biraju svoje žrtve. Ubojstva su često seksualne prirode. Mnoge žrtve silovane su prije ili poslije ubojstva, a mučenje, komadanje i kanibalizam nerijetko prate ubojstvo. Motiv za serijskog ubojicu ne proizlazi iz čimbenika u njegovom odnosu sa žrtvom jer veze između ubojice i žrtve obično nema. Serijski ubojica bira ljude koje ne poznaje jer ga je tako teže uhvatiti, a anonimnu žrtvu lakše je mučiti i ubiti. Serijski ubojice prikrivaju svoje tragove nakon ubojstva i čine sve što je u njihovoj moći da ih policija ne uhvati kako bi ostali slobodni da ponovno ubijaju. Nakon ubojstva, ubojica jedno vrijeme miruje i nastavlja „normalan“ život prije nego što potraži novu žrtvu.

Serijsko ubijanje je ovisnost. Jednom kad počnu ubijati, serijski ubojice se nađu u začaranome krugu koji započinje ubilačkim fantazijama koje potiču očajničku potragu za žrtvama i dovode do stvarnih ubojstava. Nakon ubojstva slijedi period zahlađenja i povratak u svakodnevicu koja sa sobom nosi brojne stresove i razočaranja što dovodi do ubilačkih fantazija i željom za ostvarenjem tih fantazija u stvarnom životu (Vronsky 2004: 11). „Serijski ubojice imaju strahovitu sposobnost vizualizacije, koja je vjerojatno obogaćena izloženosti nasilnoj pornografiji. Slikovito pamćenje omogućuje im da se prisjećaju zločina do najnevjerojatnijih detalja. Kako u realnosti nikada ne mogu istinski zadovoljiti svoje fantazije, potraga za većim zadovoljstvom navodi ih da nastave s ubijanjem. Empirijska istraživanja potvrđuju također da će s vremenom ubojstva postajati sve teža i okrutnija“ (Natour i Jandrić 2006: 59). Jednom kad se pokrene ciklus ubijanja, on se rijetko prekida. S vremenom, zarobljeni u ovisničkom ciklusu, serijski ubojice postaju pomahnitali, a učestalost i nasilje njihovih ubojstava eskaliraju dok ne budu uhvaćeni ili dok ne dožive *burnout*; shvate kako ih ubojstvo više ne zadovoljava te

svojevoljno prestanu ubijati. U rijetkim slučajevima, serijski ubojice tada počine samoubojstvo ili se predaju policiji (Vronsky 2004: 12).

2.2. Klasifikacija serijskih ubojica

Klasifikacija serijskih ubojica odnosi se na razvrstavanje serijskih ubojica prema kriterijima kao što su metode ili motivi. To je vrlo korisno u policijskim istragama jer pomaže identificirati vjerojatne osobine osumnjičenika u procesu kriminalnog profiliranja.

Ne postoji jedinstveni općeprihvaćeni sustav za klasifikaciju serijskih ubojica. Klasifikacija varira ovisno o pojedinačnom istražitelju, kriminologu ili forenzičkom psihologu koji predlaže kategorije. U nastavku će biti opisane dvije klasifikacije koje se najviše spominju u stručnoj literaturi.

Prva je FBI-jeva klasifikacija koja se temelji na metodi, tj. načinu na koji je počinjeno ubojstvo. S obzirom na metodu, serijski ubojice mogu biti organizirani i neorganizirani.

„Organizirani serijske ubojice su obično osobe natprosječne inteligencije, koji pažljivo planiraju svoje zločine, ne ostavljajući oružje na mjestu zločina i trudeći se sakriti tragove koji bi mogli uputiti istražne organe na njihov identitet i lokaciju“ (Repišti 2017: 82). Teško ih je uhvatiti jer su perfekcionista koji svakim ubojstvom poboljšavaju svoju tehniku. Proučavaju policijske istražne metode i prate izvještaje o svojim zločinima u medijima te mogu promijeniti posao ili se preseliti u drugi grad kako ne bi bili otkriveni. Organizirani ubojica je obično socijalno kompetentan, zaposlen te živi s bračnim dugom ili partnerom, ponekad i djecom.

„Neorganizirani serijski ubojice su u principu osobe ispodprosječne do prosječne inteligencije, čija su ubojstva impulzivna i koji mjesto zločina obično ostavljaju u neredu“ (Repišti 2017: 82). Teško ih je uhvatiti jer su njihova ubojstva nepredvidljiva. Policija ne može pretpostaviti što ubojica planira jer uglavnom ne planira ništa nego iskoristi prvu priliku za ubojstvo. Neorganizirani ubojica je obično socijalno nekompetentan, nezaposlen te živi sam.

Postoji i mješovita kategorija u koju se ubrajaju serijski ubojice koji se ne mogu sa sigurnošću svrstati kao organizirani ili neorganizirani. U kontekstu kriminalnog profiliranja, mješovita kategorija je beskorisna.

Drugu klasifikaciju opisanu u radu definirali su kriminolozi Ronald M. Holmes, Stephen T. Holmes i James De Burger 1998. godine. Temelji se na motivu, odnosno povodu za ubojstvo. S obzirom na motiv, serijski ubojice mogu biti vizionari, usmjereni na misiju, hedonisti i usmjereni na moć/kontrolu.

Vizionarski serijski ubojice potaknuti su na ubijanje glasovima koje čuju ili vizijama koje vide. Gotovo uvijek pate od psihoza ili drugih mentalnih bolesti. Primjerice, Herbert Mullin je ubijao s uvjerenjem da će tako spriječiti potres i plimni val koji bi u protivnome uništili

Kaliforniju. Ubojstva obilježava neorganiziranost i nasumičan odabir žrtvi. Uglavnom su brza i bez silovanja (Bonn 2014: 95-96).

Serijski ubojice usmjereni na misiju na svjesnoj razini osjećaju potrebu da iskorijene određenu skupinu ljudi kao što su prostitutke, homoseksualci, beskućnici i ljudi druge rase ili religije. Primjerice, Joseph Paul Franklin ubijao je crnce koji su bili u vezi s bjelkinjama jer se protivio miješanju rasa. Ubojstva obilježava organiziranost i minimalan kontakt sa žrtvom, iako postoje iznimke, pogotovo ako su žrtve prostitutke (Bonn 2014: 96-97).

Hedonistički serijski ubojice dijele se na ubojice požude, ubojice uzbuđenja i ubojice komfora. Ubojice požude smatraju se najstrašnjima i najmonstruoznijima među ubojicama. Za njih je ubojstvo samo sredstvo za postizanje cilja i samo po sebi je manje važno od djela koja prate ili slijede ubojstvo, a uključuju kanibalizam i nekrofiliju. Primjerice, Jerry Brudos je žrtve nakon ubojstva oblačio, fotografirao u raznim pozama i imao spolni odnos s njima, tj. njihovim tijelima. Ubojice uzbuđenja uživaju u ubojstvu i svemu onome što prethodi ubojstvu (pogotovo strahu koji izazivaju u žrtvama i boli koju im nanose) te ubijaju sporo kako bi produžili svoje zadovoljstvo. Žrtve muče dok ne umru, a kad umru gube interes za njih (Vronsky 2004: 164-187). Primjerice, Robert Hansen bi žrtve pustio da pobjegnu, a zatim ih lovio kao životinje jer mu je to bilo uzbudljivo. Ubojice komfora ubijaju radi financijske koristi. Gotovo su uvijek žene. Uglavnom ubijaju ljude koje poznaju, a za to se često služe otrovom. Bili su rašireni u prethodnim stoljećima kada su institucije bile slabe, a životni standard nizak. Primjerice, Belle Gunness bi oglasima u novinama namamila bogate muškarce na svoju farmu i ubila ih radi životnog osiguranja, gotovine i drugih dragocjenosti.

Serijski ubojice usmjereni na moć/kontrolu uživaju u dominaciji i uspostavi moći nad žrtvom. Slični su hedonističkim ubojicama uzbuđenja, ali razlikuju se po tome što nanošenje boli i patnje nije primarni motiv njihovih ubojstava, već kontrola žrtve (pri čemu se mučenje često koristi kao metoda kontrole). Sama kontrola i zadovoljstvo koje proizlazi iz nje počinje prije nego što je žrtva uopće svjesna da je žrtva (serijski ubojice ovoga tipa često su šarmantni i karizmatični), tj. dok ubojica mami žrtvu. Primjerice, John Wayne Gacy je svoje žrtve prvo mamio marihuanom i alkoholom, puštao im porno filmove i stavio im lisice što je predstavljao kao mađioničarski trik. Nakon toga ih je silovao, mučio i na kraju ubio (Vronsky 2004: 196-201).

2.3. Kako „nastaju“ serijski ubojice?

Kada govorimo o uzrocima ljudskog ponašanja, neovisno o tome radi li se o serijskim ubojstvima ili bilo čemu drugom, govorimo o vrlo složenom procesu koji uključuje brojne

biološke, socijalne i druge čimbenike. Serijski ubojice bili su tema različitih istraživanja koja su otkrila čimbenike povezane sa serijskim ubojstvima.

Prve dvije godine života presudne su za oblikovanje osobnosti odrasle osobe. Jedan od najčešćih čimbenika koji se pripisuju serijskim ubojicama jest nerazvijena veza između roditelja i dojenčeta koja može dovesti do razvijanja psihopatskih tendencija, odnosno utjecati na sposobnost suosjećanja i kajanja. Neki psihijatri razvoj psihopatskih tendencija objašnjavaju kao obrambeni mehanizam mozga. Dojenče uskraćeno roditeljske ljubavi razvija svijet samo o sebi, drugi su im nevažni. To je neophodno da bi dojenče preživjelo. Kad dojenče postane odrasla osoba, uveličavanje sebe i zanemarivanje drugih definira se kao „psihopatologija“. Stoga ono što započinje u mozgu dojenčeta kao čisto obrambeni mehanizam može postati destruktivna osobina u odrasloj dobi (Vronsky 2004: 275). Imajući to na umu, nije iznenađujuće da su mnogi serijski ubojice bili usvojeni. Možemo pretpostaviti da roditelji koji su djecu napustili kada su im bili najpotrebniji, nisu dojenčetu pružili prijeko potrebnu ljubav i pažnju.

Brojni su serijski ubojice imali traumatično djetinjstvo. FBI-jeva studija o seksualnim i serijskim ubojstvima pokazala je da je 42% ubojica bilo fizički zlostavljano, 74% psihološki, a 43% seksualno. Iako ta studija nije provedena isključivo na serijskim ubojicama, prikupljeni podaci su relevantni jer je serijsko ubojstvo u većini slučajeva seksualne prirode te često započinje ili završava silovanjem.

S obzirom na zlostavljanje, nije iznenađujuće da većina serijskih ubojica opisuje svoj odnos s roditeljima kao negativan. Međutim, zanimljivo je to što se majka serijskih ubojica često izdvaja kao dominantan roditelj. Puno serijskih ubojica imalo je majku koja je prema njima bila previše zaštitnički nastrojena ili kontrolirajuća što je znalo rezultirati mržnjom prema majci ili ženama općenito.

Roditelji nisu jedini koji utječu na djecu. Serijski ubojice su se kao djeca rijetko uklapali sa svojim vršnjacima. Usamljenost bi im tada stvorila plodno tlo za bijeg u maštu i razvijanje fantazija. Te su fantazije često bile nasilne, usredotočene na osvetu i želju za moći (Vronsky 2004: 271-272).

Tjelesne traume, posebno ozljede glave, dogodile su se brojnim serijskim ubojicama u djetinjstvu ili mladosti. „Uloga neke traume glave može uzrokovati široki spektar kognitivnih i bihevioralnih nedostataka. Izloženost toksinima i raznim lijekovima, te drogi mogu također uzrokovati oštećenja mozga. Otnow Lewis i suradnici otkrili su da je u uzorku od 15 zatvorenika osuđenih radi ubojstva, svaki od njih pretrpio barem jedan težak udarac u glavu. Obično je udarac nastupio kao posljedica pada, automobilske nesreće, nezgode na dječjem igralištu ili fizičkog zlostavljanja“ (Natour i Jandrić 2006: 53). Oštećenju mozga može doprinijeti i pothranjenost. Također, zlouporaba alkohola i droga kod majke povećava šanse za prenatalne

ozljede fetusa. Sve to ukazuje na to da uz brojne socijalne čimbenike i biološki, osobito neurološki čimbenici mogu utjecati na „stvaranje“ serijskih ubojica.

Uz čimbenike koji pokušavaju objasniti serijske ubojice, postoje i oni koji pokušavaju predvidjeti buduće serijske ubojice. Ti čimbenici su mokrenje u krevet, podmetanje požara i okrutnost prema životinjama. Zajedno čine MacDonalдовu trijadu koju je otkrio forenzički psihijatar John Marshall MacDonald 1963. godine. Iako kombinacija bilo koje dvije (ili sve tri) karakteristike upućuje na to da nešto nije u redu s djetetom, nema dovoljno dokaza koji bi poduprli da će dijete koje pokazuje te karakteristike zaista odrasti u serijskog ubojicu.

Svi navedeni čimbenici relativno su česti kod serijskih ubojica. Međutim, niti jedan od njih, kao niti njihova kombinacija, nije siguran znak da će netko postati serijski ubojica. Naposljetku, brojni su ljudi koji su unatoč zlostavljanju u djetinjstvu, dominantnoj majci, usamljenosti ili udarcu u glavu odrasli u potpuno normalne osobe. O stvarnim uzrocima serijskog ubojstva još uvijek se raspravlja među kriminolozima i forenzičkim psiholozima. Može se reći da je velika vjerojatnost da će djeca rođena s određenim čimbenicima postati serijski ubojice ako se podvrgnu određenim životnim iskustvima, ali to nije jednostavno i predvidljivo. Ne postoji formula za „stvaranje“ serijskih ubojica.

3. Povijest serijskih ubojstava

Diljem Rimskog Carstva postojale su stotine amfiteatara u kojima su se održavale gladijatorske igre. Najveći amfiteatar, Kolosej u Rimu, mogao je primiti 50.000 gledatelja. U njima se smrt izjednačavala sa zabavom. Gledatelji nisu bili samo pasivni promatrači, već su sudjelovali u igrama tako što su pokretom ruke odlučivali hoće li poraženi gladijator živjeti ili umrijeti. Baš kao i serijski ubojice, uživali su u osjećaju moći koji iz toga proizlazi. Prije i poslije Rimskog Carstva, postojali su brojni tiranski ubojice, poglavice, razbojnici, pirati i carevi, ali njihova je djela teško razlikovati od političkih i financijskih dobitaka. Također, inkvizitori Katoličke crkve pokazivali su sumnjivo veliku sklonost da žene osumnjičene za vraćanje podvrgavaju mučenju i smrti, ali teološki imperativi tog vremena dovode u pitanje osobnu patologiju (Vronsky 2004: 43-45).

U 15. stoljeću, francuski maršal Gilles de Rais, silovao je i ubio preko 140 djece, uglavnom dječaka. Krajem 16. i početkom 17. stoljeća, mađarska grofica Elizabeta Báthory, mučila je i ubila na desetke, možda i stotine sluškinja. Osim njih dvoje, u povijesti je malo podataka o serijskim ubojstvima prije 19. stoljeća. Prva moderna serijska ubojstva počinjena su u Europi 1860-ih. Joseph Philippe i Eusebius Pieydagnelle u Francuskoj. Čovjek po imenu Gruyo u Španjolskoj. Vincenz Verzeni u Italiji. U vrijeme kada su se ti zločini dogodili, niti jedan od njih nije bio prepoznat kao seksualni zločin. Svi su ubojice okarakterizirani kao „čudovišta“ sa životinjskim apetitima. Izjednačavani su s vampirima i vukodlacima, prestali su biti ljudi.

3.1. Devetnaesto stoljeće

Ako postoji serijski ubojica za kojega su svi čuli, onda je to Jack Trbosjek koji je ubijao u drugoj polovici 1888. godine. Okrutnost ubojstava i izbjegavanje policije uzdigli su ga do mitskih razmjera. Trbosjek predstavlja svojevrsnu prekretnicu u svijetu serijskih ubojica. Iako mu je identitet nepoznat, jasno je da se ne radi o pomahnitalom pojedincu, već o čovjeku koji je sposoban prikriti svoju pravu prirodu. Trbosjeka ne zamišljamo kao vampira ili vukodlaka, već kao aristokrata s cilindrom, najčešće liječnika ili kirurga zbog načina na koji je odstranjivao organe žrtve. Trbosjek je, također, prvi serijski ubojica koji je izazvao veće zanimanje medija. Dnevno se prodavalo preko milijun primjeraka novina s novostima o slučaju što je do tada bila neviđena naklada. Međutim, mnogi su članci bili senzacionalistički i špekulativni, a lažni su se podaci redovito tiskali kao činjenica. Lokalne novine primile su brojna pisma čiji su se autori predstavljali kao Jack Trbosjek, ali za samo se tri pisma vjeruje da su zaista njegova. Ta su pisma izrugivala napore policajaca da riješe zločin. Javnost ih je, također, smatrala nesposobnima te su se počeli igrati detektiva. Bili su obuzeti željom da vide mjesto zločina, iako su time ometali

istragu. Iz te želje proizašle su poduzetničke mogućnosti. U Ulici Hanbury 29 ljudima se naplaćivao ulaz u dvorište u kojemu je ubijena Annie Chapman. Slično tome, ponekad su ljudi čiji su prozori gledali na mjesto zločina naplaćivali ulaz u njihov dom i pogled s njihovih prozora.

Seksualna i serijska ubojstva pojavila su se u 19. stoljeću. Radi se o modernom fenomenu koji je nastao kao rezultat društvenih i kulturnih promjena koje uključuju društvo stranaca, marginalizaciju, masovne medije i kulturu slavnih (Haggerty i Ellerbrok 2011). Naravno, moguće je da nisu svi slučajevi dokumentirani te da ih je bilo i prije, ali neupitno je da je u 19. stoljeću porastao njihov broj. Osnovni razlozi su rastuća gustoća naseljenosti, širenje ženske radne snage i erotska književnost s elementima sadomazohizma. Prva dva razloga neće biti detaljnije opisana jer nisu vezani uz medije, ali o trećem vrijedi reći nešto više. Djela markiza de Sade³ utjecala su na erotsku književnost 19. stoljeća. Seks je gotovo uvijek bio povezan s boli i gubitkom ženske nevinosti te se opisivao kao nešto zabranjeno. Uobičajena tema bila je otimanje putujućih viktorijanskih djevica od strane pirata ili Turaka koje su potom odvedene u harem i silovane što bi u njima pobudilo nezasićen seksualni apetit. Erotski romani prodavali su se u nastavcima u izdanjima nalik časopisima. Bili su jeftini i popularni. Razbuktali su maštu muškaraca, a među njima je bilo i onih koji su poželjeli realizirati svoje maštarije (Vronsky 2004: 66-67).

3.2. Dvadeseto stoljeće

Broj seksualnih i serijskih ubojstava nastavio je rasti u 20. stoljeću. Prva tri desetljeća u Europi obilježili su vampiri i vukodlaci kao i prethodno razdoblje (Bela Kiss, Fritz Haarmann, Peter Kürten). U Americi je prije 1900. godine bilo vrlo malo slučajeva serijskih ubojstava (Jesse Pomeroy, Thomas Piper, Herman Mudgett). Međutim, početkom 20. stoljeća, SAD su sustigle, a uskoro i prešle Europu (Earle Leonard Nelson, Albert Fish, Carl Panzram). Tijekom četrdesetih i pedesetih godina prošlog stoljeća priroda zločina postala je bizarnija. U Tulsu u Oklahomi Charles Floyd je između 1942. i 1948. godine ubio sedam žena jer su imale crvenu kosu. U Chicagu je 1946. godine William Heirens ubio dvije žene i jedanaestogodišnju djevojčicu. Na zidu u stanu jedne od žrtava napisao je ružem za usne: „Zaboga, uhvatite me prije nego što

³ Markiz de Sade (1740. – 1814.), francuski književnik koji je u svojim djelima opisivao seksualne perverzije te mračne porive za psihičkim i fizičkim mučenjem. Termin „sadizam“ potječe od njegovog imena.

ubijem još. Ne mogu se kontrolirati“ (Vronsky 2004: 67-74). Zatim se, početkom 1960-ih, pojavio Albert DeSalvo, poznatiji kao Bostonski davitelj. Ubio je trinaest žena između 1962. i 1964. godine. Ubojstva je počinio najlonkama koje bi potom svezao u mašnu oko žrtvina vrata. DeSalvo je, kao i Trbosjek, izazvao medijsku pomamu. Tisak, radio i TV objavljivali su svaku novu žrtvu i slučaj Bostonskog davitelja senzacionalizirali kao bostonski zločin stoljeća. Nastala je sveopća panika, dijelom i zato što je Bostonski davitelj žrtve ubijao u vlastitim domovima, na mjestima gdje su se trebale osjećati sigurno. Jedna lokalna žena sažela je paranoju toga vremena opisujući svoju rutinu kad bi se vratila kući: „Gledate u ormare, ispod kreveta i u kupaonici. Ako je muškarac unutra, želite pobjeći, vrišteći za pomoć. Stoga biste vrata trebali ostaviti otvorena. Ali ako ostavite vrata otvorena dok pretražujete, što će spriječiti Davitelja da vas slijedi i stane između vas i vašeg načina bijega? Hoćete li ući u stan, zaključati vrata i započeti pretragu ili ostaviti vrata otključana ili otvorena i sve brzo pregledati?“ (Gardner 1964).

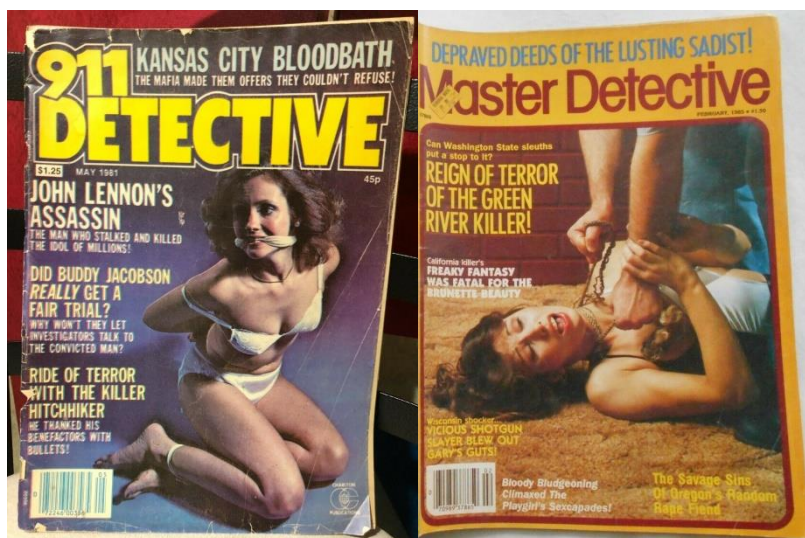
Između 1970. i 2000. godine dolazi do dramatičnog porasta serijskih ubojstava. Neki to razdoblje opisuju kao „epidemiju serijskih ubojstava“. James Alan Fox, profesor kriminologije na Sveučilištu Northeastern u Illinoisu i koautor knjige *Extreme Killing: Understanding Serial and Mass Murder*, vodi bazu podataka potvrđenih serijskih ubojica. Iz te baze podataka preuzeta je Tablica 1 u kojoj se može vidjeti koliko se navedeno razdoblje razlikuje u odnosu na prethodno ili sljedeće desetljeće. Podaci uključuju samo američke serijske ubojice, ali to ih ne čini manje relevantnim jer se većina serijskih ubojstava dogodila u Sjedinjenim Američkim Državama.

Tablica 1: Broj serijskih ubojica po desetljećima (SAD)

Desetljeće	Broj serijskih ubojica
1960-e	19
1970-e	119
1980-e	200
1990-e	141
2000-te	61

Nije moguće sa sigurnošću tvrditi zašto je došlo do porasta, ali postoje teorije koje to pokušavaju objasniti. Kao prvo, policiji su nedostajale velike računalne baze podataka zbog čega je bilo teško povezati slična kaznena djela, pogotovo ako su ubojice mobilni pa djeluju u različitim saveznom državama. Isto vrijedi i za medije. Priče o serijskim ubojstvima često su bile izvještavane samo na lokalnoj ili regionalnoj razini zbog čega povjesničari teško identificiraju slučajeve u prošlosti s kojima mogu vršiti usporedbe. Do 1970-ih, povezanost i jednih i drugih bila je puno bolja što je moglo ostaviti dojam „epidemije serijskih ubojstava“. Ipak, brojevi su

preveliki da bi se sve pripisalo nepovezanosti. To se razdoblje poklopilo s općim porastom nasilnog kriminala u SAD-u i Kanadi. Tadašnje je društvo prolazilo kroz velike promjene. Ljudi su se češće selili te je bilo manje vjerojatno da će poznavati svoje susjede. Autostopiranje je također bilo češće. To je ubojicama olakšalo pronalaženje ranjivih žrtava. Vrijedi spomenuti i to da su mnogi serijski ubojice bili djeca tijekom Drugog svjetskog rata i poslijeratne ere. Moguće psihološke posljedice nisu zanemarive. Ovu tezu potvrđuje i to da je nakon Prvog svjetskog rata, između 1935. i 1950. godine, došlo do manje izraženog, ali i dalje primjetnog porasta serijskih ubojstava. Tome je mogla pridonijeti i popularna kultura poslijeratnog doba, pogotovo „pulp fiction“ i „true crime“ časopisi s naslovnicama koje su često prikazivale nasilne seksualne vizuale (Murphy 2018).

Slika 3.2.1.: „True crime“ časopisi iz 80-ih

Prvi veliki slučaj u navedenom razdoblju dogodio se u svibnju 1971. godine. Policija je iskopala 25 tijela radnika migranata u voćnjaku u Kaliforniji. Ubojstva je počinio Juan Corona. Unatoč velikom broju žrtava, slučaj nije izazvao veliku pozornost. Radnici migranti i Meksikanci nisu bili dovoljno zanimljivi ili važni da bi se o njima govorilo. Niti jedna od žrtava nije prijavljena kao nestala dok im grobovi nisu otkriveni. Četvorici je i danas nepoznat identitet. Dvije godine kasnije, policija je dobila dojavu o Deanu Corllu koji je ubio najmanje 27 tinejdžera. Budući da se radilo o homoseksualnim ubojstvima te da je ubojica u vrijeme dojave bio mrtav, za ovaj slučaj nitko nije bio zainteresiran. Između 1976. i 1977. godine David Berkowitz, poznatiji kao Samov sin, ubio je šest ljudi. Ciljao je žene i parove, ali zalutali metak mogao je ubiti bilo koga. New Yorkom je vladala panika. Za razliku od Corone i Corlla, medijima je bio vrlo zanimljiv. Berkowitz je, također, tvrdio da je crni labrador njegovog susjeda zapravo demon koji mu je naredio ubojstva. Zbog toga se doimao ludim, a njegov slučaj smatran sve samo ne uobičajenim.

Termin „serijski ubojica“ počeo je ulaziti u širu uporabu 1981. godine. Osmislio ga je FBI agent Robert Ressler 1974. godine. Do tada su postojali samo vampiri, vukodlaci i, kasnije, pomahnitali psihopati. Promaknuo nam je serijski aspekt ranije spomenutih ubojstava. Ti su zločini doživljeni kao neobjašnjivi, iznenadni postupci poremećenih čudovišta, izolirana djela životinjske izopačenosti. Uz iznimku Trbosjeka, serijski ubojice prikazani su kao izrodi prirode, izopćenici i lualice čija su ih dementna kriminalna obilježja trebala odati. To se sve promijenilo kada je Ted Bundy stupio na scenu. On je bio druga prekretnica u svijetu serijskih ubojica. Bundy je bio simpatičan i naizgled običan student. Može se reći da je bio moderna verzija Jacka Trbosjeka, ubojica superiornih društvenih kvaliteta koji ničim nije odavao svoju pravu prirodu. Drugim riječima, za razliku od serijskih ubojica iz prošlosti, on nije bio jedan od „njih“, već jedan od „nas“ (Vronksy 2004: 5-6). Suđenje Tedu Bundyju bilo je prvo koje je emitirano na nacionalnoj razini u SAD-u. Pratilo ga je 250 novinara s pet kontinenata (Michaud i Aynesworth 1999: 10). To je koncept serijskih ubojica učinilo stvarnim. Zločini Corone, Corlla i Berkowitza poprimili su drugu perspektivu te se shvatilo da je 70-ih godina bilo više serijskih ubojstava, nego što je itko mogao zamisliti. Kao i 70-ih, brojni serijski ubojice bili su aktivni 80-ih i 90-ih godina. To se mijenja u 21. stoljeću.

3.3. Dvadeset i prvo stoljeće

U Tablici 1, uz porast serijskih ubojstava između 1970. i 2000. godine, možemo primijetiti da početkom 21. stoljeća broj serijskih ubojica opada. Tablica je iz 2018. godine te radi toga ne prikazuje razdoblje između 2010. i 2020. godine, ali novija istraživanja, kao ona Michaela G. Aamoda, pokazuju da se taj trend nastavlja, odnosno da je broj serijskih ubojica u navedenom razdoblju još manji. Najvjerojatniji razlozi za to su napredak forenzičke tehnologije, stroža uporaba uvjetnih otpusta i oprezniji način života. Napredak u DNK profiliranju i bazama podataka, kao i poboljšanje međuagencijskih komunikacija, možda su pomogli u hvatanju potencijalnih serijskih ubojica nakon prvog ili drugog ubojstva. Brojne sigurnosne kamere te GPS praćenje mobitela i vozila također olakšavaju posao policiji, a serijskim ubojicama otežavaju da ostanu neidentificirani (Fox i Levin 2014). Jednom kada su potencijalni serijski ubojice uhićeni, duže zatvorske kazne i smanjen uvjetni otpust, smanjuju šanse da će ti ljudi biti vraćeni na ulice da nastave ubijati. Ključno je i to što su ljudi danas oprezniji. Primjerice, mnogi roditelji ne dopuštaju djeci da se bez nadzora igraju na ulici niti ih šalju same u trgovinu. Isto tako, rjeđe se autostopira te nismo skloni prihvaćati ponude prijevoza ili darove stranaca. Zbog toga je serijskim ubojicama teže pronaći žrtve nego što je to bilo 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća (Taylor 2018).

4. Senzacionalizam u medijima

Senzacionalizam nije ništa novo. Još u vrijeme kada su bili nepismeni, ljudi su pričali priče o seksu i nasilju. Radi se o dvije teme usko povezane sa životom i smrću. Interes za njih najvjerojatnije potječe iz nagonske potrebe da budemo svjesni potencijalnih prijatelja i potencijalnih partnera (Stephens 1988: 114). To su teme koje je teško ignorirati. Kako za obične ljude, tako i za novinare. Do prodora senzacionalizma u medije dolazi u 19. stoljeću. Snažna konkurencija na tržištu navela je novinske izdavače da prilagode pristup i sadržaj kako bi prodali više novina i ostvarili veći profit.

Senzacionalizam može uključivati izvještavanje o trivijalnim stvarima i događajima koji nisu od javnog interesa, ali i važne teme prezentirane na pristran, senzacionalistički, trivijalan ili tabloidan način. Također može uključivati senzacionalističko izvještavanje o ozbiljnim problemima i događajima kako bi privukli brojniju publiku (Uzuegbunam 2013: 71). Senzacionalizam se u tisku vrši uključivanjem i isključivanjem određenih činjenica, isticanjem nekih dijelova i skrivanjem drugih te navođenjem na pogrešno shvaćanje događaja pomoću naslova i opreme teksta (Ngange i Elempia 2019: 1).

4.1. Prva industrijska revolucija

Prva industrijska revolucija od presudne je važnosti za transformaciju novina tijekom 19. stoljeća. Primjena parnog stroja za pokretanje tiskarskih strojeva značajno je ubrzala tiskanje novina, a njegova upotreba u prometu, izgradnja željeznice te uvođenje parobroda i parobrodskih linija, ubrzali su i pojeftinili način distribucije tiskovina. Na razvoj novinstva utjecala je i urbanizacija koja je slijedila nastanak tvornica. Porast broja stanovnika značio je i porast broja potrošača novina.

„Promijenila se i struktura stanovništva. Razvojem industrije došlo je do pojave radničke klase, ali javile su se ili značajno povećale i druge skupine u društvu: činovnici i pripadnici slobodnih zanimanja koji čine srednji sloj najzainteresiraniji za vijesti. Dodatno, sve je to bilo popraćeno razvojem školstva. Uvedeno je i obvezno školstvo, što je doprinijelo porastu pismenosti“ (Najbar-Agičić 2015: 84). Industrijska revolucija i sve njezine popratne pojave nisu se širile jednakom brzinom. Prednjačila je Engleska, a slijedile su je zemlje zapadne i sjeverozapadne Europe kao i Sjedinjene Američke Države.

„Spomenute promjene omogućile su značajno povećanje naklade novina. Mogućnost financiranja njihove proizvodnje novcem od prodaje omogućila je pojavu nezavisnih listova. Izdavačka djelatnost postala je profitabilna, a mnoge su se novine pokretale iz čisto komercijalnih razloga“ (Najbar-Agičić 2015: 85). Za ulaganje u novinsko izdavaštvo zbog

njegove profitabilnosti zainteresirali su se vlasnici kapitala. Često su sami pokretali i preuzimali postojeće listove što je dovelo do ovisnosti o kapitalu.

4.2. Druga industrijska revolucija

Druga industrijska revolucija obilježena je novim spoznajama o znanosti i brojnim tehničkim otkrićima. Među najvažnijima su nafta i električna energija, ali i izumi vezani uz telekomunikacije, telefon i radio. Oni su utjecali na brzinu prenošenja vijesti. Izravnom posljedicom izuma telegrafije smatraju se novinske agencije. Također su se pojavili novi kanali distribucije kao što su novinski kolporter, ulični prodavači.

„Od 1830-ih u razvijenim zemljama sve je veća uloga oglasa. U ranijem razdoblju oglasi su se objavljivali uglavnom u posebnim tiskovinama na koje je monopol često pripadao državi. Od trenutka kada ulaze na stranice dnevnih (i drugih) novina, dio troškova izlaženja novina pokriva se prodajom oglasnog prostora što omogućuje sniženje cijene novina. Na taj način dolazi do pojave jeftinih dnevnih novina (eng. *penny press*) što karakterizira eru industrijskog tiska. S pojavom jeftinog masovnog tiska novine su postale dostupnije i onim slojevima društva koji si ih ranije nisu mogli priuštiti. To je ipak imalo za posljedicu i pad intelektualne razine novina, budući da su istovremeno novinski izdavači morali, računajući na povećane naklade novina, sadržaj listova prilagoditi ukusu i interesima masovnog čitateljstva“ (Najbar-Agičić 2015: 86). Posljedice toga su promjena sadržaja i forme novina te smjera uređivačke politike. Sve veću važnost u novinama dobivale su vijesti, bile o svjetskim zbivanjima, bile lokalnog karaktera. Broj stranica novina se povećao, a jednolični stupci teksta unaprijeđeni su velikim naslovima i ilustracijama (krajem 19. stoljeća), odnosno fotografijama (od početka 20. stoljeća).

4.3. Razvoj američkog novinstva tijekom 19. stoljeća

„Velike promjene koje su zahvatile svijet tijekom 19. stoljeća snažno su se odražavale na razvoj Sjedinjenih Američkih Država, koje su se tijekom tog razdoblja od nevažnog kolonijalnog područja prometnule u snažnu državu koja se izrazito ubrzano razvijala da bi početkom 20. stoljeća postala najprije ravnopravan partner tradicionalno dominantnim zemljama Zapadne Europe, a kasnije i glavna svjetska velesila. Taj uspon SAD-a odrazio se i na razvoj američkog tiska“ (Najbar-Agičić 2015: 98).

Najviše novina izlazilo je u New Yorku. Taj je grad bio veliki urbani centar koji je omogućavao razvoj novina popularnog karaktera namijenjenih srednjim i nižim slojevima. Do svojevrsne novinske revolucije u New Yorku došlo je sredinom 1830-ih godina. James Gordon

Bennett nije započeo tu revoluciju, ali se može reći da je postao njezin vođa pokretanjem *New York Herald* 1835. godine.

Jeftine novine nisu nova ideja, kao ni novine namijenjene široj publici od trgovačko-političke klijentele. Seba Smith je 1829. godine u Portlandu pokrenuo *Daily Courier* koji je bio manji i jeftiniji od drugih novina te je uključivao humoristične dijelove kao Major Jack Downing. U Bostonu su 1833. godine pokrenuti *Morning Post*, *Transcript* i *Mercantile Journal* koji su se povelili Smithovim uspjehom. Dva njujorška tjednika, *Hawk and Buzzard* (1826.) i *Spirit of the Times* (1831.), pokazali su da postoji tržište za tračeve i sportske vijesti. Benjamin Bay je 1833. godine u New Yorku pokrenuo *The Sun*, novine ispunjene lokalnim vijestima, izvještajima o kriminalu, raznim zanimljivostima i oglasima. Više je novina pokušalo oponašati *The Sun*, ali jedino je *New York Transcript* (1834.) bio uspješan. Kao i *The Sun*, usmjerio se na lokalne vijesti i tračeve, osobito na priče o kriminalu (Crouthamel 1989: 19-21).

Bennett je, promatrajući uspjeh *The Suna* i *Transcripta*, odlučio pokrenuti *New York Herald* kao svojevrsnu kombinaciju gospodarsko-političkih listova i jeftinih novina. U njemu je bilo lokalnih vijesti s naglaskom na šaljive i tragične, ali i nešto opširnijih vijesti iz politike i gospodarstva, uključujući i vijesti iz inozemstva. Bennett se u potpunosti okrenuo senzacionalizmu. Nije ga izmislio, već samo proširio uspješnu formulu *The Suna* i *Transcripta*. Na stranicama *New York Herald* pisalo se o kriminalu, seksu i pseudoznanosti. Ubojstva, samoubojstva, zavođenja i silovanja bile su glavne teme, kako u izvještavanju vijesti, tako i u tračevima (Crouthamel 1989: 25). Do 1845. godine, *New York Herald* su postale najpopularnije i najprofitabilnije dnevne novine u SAD-u. Njihov uspjeh, kao i uspjeh *The Suna*, značio je uspon jeftinih novina i senzacionalizma. Nakon *Heralda*, pokrenuti su brojni slični listovi među kojima su najpoznatiji *Baltimore Sun* (1837.), *New York Signal* (1840.) i *New York Tribune* (1841.).

4.4. Nadmetanje između Pulitzerera i Hearsta

U drugoj polovici 19. stoljeća dolazi do razvoja novinskih uredništava i profesionalizacije novinarstva. Broj stranica novina i raspon izvještavanja postupno rastu. Borba između konkurencije se zaoštava. Kako su u toj borbi mogli ostati samo veliki igrači, tržištem informacija počinju dominirati velika medijska poduzeća. Devedesete godine 19. stoljeća obilježilo je nadmetanje između novinskih izdavača Josepha Pulitzerera i Williama Randolpha Hearsta i „rađanje“ žutog tiska.

Joseph Pulitzer (1847. – 1911.) istaknuto je ime američkoga novinarstva. Podrijetlom je mađarski Židov. Vrlo mlad i bez novaca odlučio se na emigraciju u Sjedinjene Američke Države. Novinstvom se počeo baviti u St. Louisu. Godine 1883. preselio se u New York i kupio *New York World*, novine koje su poslovale s gubicima. Pretvorio ih je u najuspješnije medijsko

poduzeće. Pod vodstvom Pulitzera, naklada *New York Worlda* porasla je s 15 na 600 tisuća primjeraka. Za postizanje takvog uspjeha trebalo je uvesti određene promjene u način rada novina i njihovu uređivačku politiku. „Pulitzer se tako okrenuo senzacionalizmu, no istovremeno je poticao istraživačko novinarstvo. Njegova se izdavačka politika temeljila na radu reportera koji su na terenu tražili zanimljive i uzbudljive vijesti. Uspio je privući pažnju publike, ali i zadržati određenu profesionalnu razinu. U njegovim je novinama bilo senzacionalizma, no nije bilo izmišljotina“ (Najbar-Agičić 2015: 106).

William Randolph Hearst (1863. – 1951.) postao je glavni Pulitzerov suparnik na medijskom tržištu New Yorka. Za razliku od Pulitzera, on je potekao iz bogate obitelji, koja je posjedovala među ostalim i novine. Hearst je 1895. godine preselio u New York gdje je kupio *New York Journal*, a kasnije i tridesetak drugih novinskih naslova, i na taj način stvorio novinski lanac. „Shvatio je da su oglasi najbolji izvor zarade, a broj i cijena oglasa ovisili su o nakladi listova. U početku je slijedio primjer Pulitzera. Njegovi su novinari pomno pratili sudske rasprave svrstavajući se često na određenu stranu, aktivno se uključivao u policijske istrage te je slao svoje reportere na zanimljiva mjesta. Međutim, uskoro je njegov senzacionalizam prerastao u senzacionalizam pod svaku cijenu“ (Najbar-Agičić 2015: 108). Primjer toga je i Američko-španjolski rat 1898. godine. Njegovi su tekstovi bili puni glasina, propagande i senzacionalizma. Postoji teorija da do rata ne bi došlo da američka javnost nije bila „raspaljena“ pisanjem Hearstovih novina, osobito pričama o okrutnosti španjolske vojske. Na vrhuncu rata *New York Journal* tiskan je u 1,5 milijuna primjeraka.

Borba između Pulitzera i Hearsta bila je izjednačena samo nekoliko godina. Zahvaljujući ogromnom bogatstvu Hearst je širio svoj imperij i nadmašio Pulitzera. Dvostruko većim plaćama u svoje izdavačko poduzeće privukao je najbolje Pulitzerove novinare. Smatra se da je nadmetanje između Pulitzera i Hearsta „rodilo“ žuti tisak, neprofesionalno i neetično novinarstvo koje obiluje senzacionalizmom, pretjerivanjem i najčešće neprovjerenim informacijama.

4.5. Novine u suvremenom svijetu

„Promjene koje su se na medijskoj sceni odvijale i ranije, tijekom druge polovice 20. stoljeća dobile su veliko ubrzanje. I u manje razvijenim zemljama osjetile su se posljedice modernizacije društva, urbanizacije i porasta razine pismenosti stanovništva. Te pojave olakšale su i uvelike ubrzale pojavu tabloidizacije medija, to jest, dominaciju senzacionalizma koji je značajno obilježje današnjeg novinstva“ (Najbar-Agičić 2015: 180).

Korištenje senzacionalizma u novinarskoj praksi opravdava se izrazom „preživljavanje medija“. Naime, komercijalizacija je rezultirala tržišno vođenim novinarstvom. Kako bi ostvarili prihod i opstali na tržištu, mediji se moraju natjecati za čitatelje, gledatelje, slušatelje i

oglašivače. To uzrokuje prilagođavanje medija ukusu šire javnosti, a posljedično njihovu tabloidizaciju.

„Naziv ‘tabloid’ izvorno je značio manji novinski format koji se koristio od sredine 19. stoljeća. Novine zvane tabloidi objavljuju vijesti u kraćem obliku, a pozornost se pridaje ilustracijama; stranice sadrže puno slika i malo teksta. Ilustracije i fotografije često sadrže šokantne prizore i slike erotskog sadržaja. Većina sadržaja tabloida ima senzacionalistički karakter, velik se prostor posvećuje vijestima o kriminalu, skandalima, posebno iz privatnog života slavnih“ (Najbar-Agičić 2015: 181). Tabloidi ne samo da prate senzacije i skandale, već ih često i sami stvaraju.

„Hrvatska je uvijek bila otvorena prema svemu novom što se zbivalo u razvijenim zemljama pa je trend tabloidizacije novina – koje trebaju istodobno i informirati i zabaviti svoju publiku – i u nas našao plodno tlo. Umjesto informacije, mediji sve češće objavljuju senzacionalističke informacije, s vrlo malo stvarnih uporišta. Naslovi koji prodaju novine postaju konstrukcije bez stvarnoga uporišta u tekstu. Naslovna informacija u velikom broju slučajeva temelji se tek na pretpostavkama. Sugovornicima se često, doslovce, stavljaju riječi u usta, odnosno nerijetko im se pripisuje ono što uopće nisu rekli ili se njihove riječi interpretiraju tako da ne odgovaraju izrečenomu, o čemu svjedoče mnogobrojni demantiji. Također se često nečije riječi stavljaju u posve drukčiji kontekst, kojim se nastoji izgraditi unaprijed planirana priča ili se manipulira izvadcima iz konteksta“ (Skoko 2011: 369).

Dok god novinarstvo u stilu tabloida ostane u tabloidima čija su ciljana skupina čitatelja osobe koje uglavnom pripadaju skupini slabije obrazovanog stanovništva, budućnost novinarstva i nije tako crna. Problem nastaje kada se tabloidni stil počne prelijevati u „ozbiljne“ novine te „kvalitetne“ televizijske i radijske programe. Zabrinjavajuće je što se danas to često događa. Ta zabrinutost, s obzirom na moć medija, nije neopravdana. „Svima je poznato da mediji oblikuju javno mišljenje ili bar imaju veliki udio u kreiranju istoga. Svjesno ili nesvjesno, naše se mišljenje temelji na onome što smo pročitali, čuli ili vidjeli“ (Mulavdić 2017: 4). Publika svoje povjerenje polaže u ruke novinara. Novinari moraju poštivati profesionalne standarde izvještavanja (istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost i nepristranost), inače izdaju to povjerenje. Ako vijest nije istinita, uopće se ne može smatrati viješću (Malović 2005: 21). Međutim, teško je biti profesionalan u svijetu u kojemu ljudi traže senzacije.

5. Fascinacija javnosti serijskim ubojicama

Teorija koristi i zadovoljstva dokazuje da postoji snažna korelacija između onoga što publika traži i onoga što dobiva. S obzirom na to da medijska industrija djeluje na načine slične onima u svakom drugom poslu koji traži profit, zakoni potražnje i ponude mogu se primijeniti na novinske organizacije u smislu novinara koji udovoljavaju potrebama javnosti i tako osiguravaju materijal koji će nesumnjivo biti konzumiran (Uzuegbunam 2013: 76). To sve vodi zaključku da javnost favorizira tračeve, drame i skandale u odnosu na ozbiljne vijesti što je samo po sebi jednako zabrinjavajuće kao i novinari koji se ne pridržavaju etičkih kodeksa.

Kad su ga u telefonskom intervjuu za Knight-Tribune neposredno prije pogubljenja 1994. godine upitali da objasni svoja ubojstva, John Wayne Gacy odgovorio je: „O meni je bilo 11 knjiga tvrdog uveza, 31 knjiga mekog uveza, dva scenarija, jedan film, jedna predstava, pet pjesama i preko 5000 članaka. Što ja mogu reći o tome?“ (Bentham 2015:14). Od 1970-ih raste potrošačko tržište za robu tematiziranu serijskim ubojicama. Postoje deseci milijuna potrošača u SAD-u i širom svijeta koji su spremni potrošiti svoj teško stečeni novac na filmove, TV emisije, knjige, časopise, videoigre, akcijske figure i kolekcionarske karte o serijskim ubojicama. Fascinacija serijskim ubojicama potaknula je profitabilno, ali poprilično kontroverzno tržište murderabilijom, tj. predmetima koje su serijski ubojice koristili za vrijeme ubojstva ili u svakodnevnom životu te originalnim umjetničkim djelima koja su napravili. Kultura slavnih oko serijskih ubojica toliko se razvila da se sada mogu kupiti isječki noktiju i kosa nekih ubojica, kao da su to vjerske ikone (Schmid 2006: 1-3). Postoje ljudi koji postanu opsesivni u svojoj fascinaciji serijskim ubojicama. Otvoreno pokazuju naklonost optuženicima tijekom njihovog kaznenog progona, prisustvuju suđenjima i dopisuju se s njima u zatvoru. Ekstreman primjer je novinarka Doreen Lioy koja je bila toliko opsjednuta Richardom Ramirezom da se udala za njega i zaklela da će počiniti samoubojstvo kada bude pogubljen. Umjesto toga, Ramirez je umro od zatajenja jetre dok je čekao izvršenje smrtne kazne (Bonn 2014: 203).

Serijski ubojica nije plemeniti otpadnik koji se bori protiv korumpirane administracije, već opasna osoba koja plijeni najranjivije članove društva. Kako onda objasniti trajnu privlačnost serijskih ubojica?

5.1. Privlačnost serijskih ubojica

Za našu fascinaciju serijskim ubojicama dijelom su zaslužni mediji, glamurizirani i senzacionalizirani način na koji su serijski ubojice predstavljeni u njima. Međutim, da ta fascinacija nije postojala i prije, mediji ne bi toliko pisali o tome. Zašto nas onda serijski ubojice toliko privlače? Scott Bonn, autor knjige *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the*

World's Most Savage Killers, pokušao je odgovoriti na to pitanje, a njegovi su razlozi sažeti u nastavku poglavlja (2014: 195-200).

□ **Serijski ubojice su uzbudljivi.**

Kada se dogodi prometna nesreća, ljudi će zastati i promatrati. To je zbog morbidnog osjećaja uzbuđenja koji takvi događaji generiraju. Isto je i sa serijskim ubojicama. Prema tome, fascinacija javnosti serijskim ubojicama može se smatrati manifestacijom njezine fiksacije na nasilje i nesreću. Postupci serijskog ubojice mogu biti užasni, ali javnost jednostavno ne može skrenuti pogled zbog uzbuđenja i jeze koje pritom osjeća.

□ **Serijski ubojice su zagonetni.**

Prosječna osoba koja posjeduje normalan raspon osjećaja poput ljubavi, srama, sažaljenja i kajanja ne može shvatiti djelovanje patološkog uma koji bi čovjeka prisilio na otmicu, mučenje, silovanje, ubojstvo, nekrofiliju ili kanibalizam. Njihovi su nam postupci nerazumljivi i uzrokuju morbidnu znatiželju. Imamo potrebu shvatiti zašto bi itko činio tako užasne stvari drugim ljudima, posebno potpunim strancima.

□ **Serijski ubojice omogućuju nam igranje detektiva iz fotelje.**

Serijski ubojice su zagonetka koju javnost želi riješiti. Na to ukazuje i popularnost serija kao što su *Zločinački umovi* i *CSI* franšiza. Prateći svaku novu informaciju koju mediji objave, javnost pokušava pogoditi motivacije i identitet nepoznatog serijskog ubojice, igra se detektiva iz fotelje.

□ **Serijske ubojice su zastrašujući.**

Serijski ubojice često se čine kao normalni, čak i šarmantni ljudi. Činjenica da se mogu tako učinkovito uklopiti zastrašujuća je za mnoge ljude jer to znači da bi bilo tko mogao biti serijski ubojica. Također, oni obično ubijaju nasumično, birajući žrtve na temelju osobne privlačnosti ili slučajnih prilika koje im se pruže što svakoga čini potencijalnom žrtvom.

□ **Serijske ubojice prirodni su grabežljivci.**

Opasnost privlači ljude. U zoološkom vrtu najposjećenije životinje nisu žabe ili antilope, već zmije, lavovi i tigrovi. To su jedne od najopasnijih životinja, ali čovjek im se može približiti znajući da neće biti ubijen (zbog stakla ili ograde koja ih dijeli). Ljudi su fascinirani prirodnim predatorima, kako životinjama, tako i ljudima. Paradoksalno prethodnom razlogu, ljudi se mogu osjećati sigurno u svojoj fascinaciji. To je zato što serijski ubojice uglavnom imaju specifičan tip

žrtve (studentice, parovi, prostitutke, homoseksualci, plavuše, brinete...) što umiruje one koji ne odgovaraju tom tipu.

□ **Serijske ubojice su zabavni.**

Ako nas netko opljačka na ulici, osjećat ćemo strah i užas. Budući da nismo imali kontrolu nad situacijom, to će biti neugodni osjećaji. Ako gledamo horor filmove, isto ćemo osjećati strah i užas, ali tada će to biti naš izbor i dobro ćemo se zabaviti. Naime, strah je ljudima ugodan kad je pod njihovom kontrolom. Također, serijski ubojice nude bijeg od svakodnevice. Većina ljudi vodi vrlo kontroliran, odgovoran i ograničen život. Međutim, ponekad se zaželimo malo ludila. Serijski ubojice nam to pružaju. Oni nas plaše, ali u kontroliranom okruženju (baš kao i grabežljivci u kavezima) što doživljavamo kao zabavu i prekid monotonije uobičajenog života.

5.2. Društvena konstrukcija identiteta serijskog ubojice

Serijski ubojice javnosti pružaju referentnu točku za prosudbu prihvatljivosti vlastitog ponašanja i način na koji vlastite moralne propuste mogu staviti u perspektivu. S obzirom na postupke serijskih ubojica, granica prihvatljivosti ponašanja koju postavljaju je vrlo niska. Na primjer, osoba može pomisliti: „Možda nisam svetac, ali barem ne ubijam i ne jedem ljude!“ Prema tome, možemo zaključiti da se na serijske ubojice gleda kao na ljude toliko nemoralne da čine krajnju granicu zla. S druge strane, ljude pokreće urođena i spontana tendencija da suosjećaju sa svime oko sebe. Empatija nam omogućuje identifikaciju sa serijskim ubojicama. Jednom kad shvatimo njihove potrebe i želje, možemo se poistovjetiti s njihovom svrhom. Empatično razumijevanje povezuje nas sa serijskim ubojicama te oni postaju manje strašni (Bonn 2014: 234-235).

„Primjenjujući ovu logiku na društvenu konstrukciju identiteta serijskog ubojice, čini se da je na snazi dvostruki proces humanizacije i dehumanizacije. Odnosno, pokušavamo humanizirati serijskog ubojicu kako bismo ga učinili manje zastrašujućim, ali također ga pokušavamo dehumanizirati i odvojiti od nas ostalih kako bismo stvorili moralnu granicu između dobra i zla“ (Isto: 236). Ta dva procesa, iako kontradiktorna, istovremeno se događaju u društvenoj konstrukciji identiteta serijskih ubojica. Kao što će biti vidljivo u nastavku završnog rada, dvosmislenost je evidentna u puno toga povezanoga sa serijskim ubojicama.

6. Izvještavanje o serijskim ubojstvima – senzacionalizam

U prethodnom poglavlju objašnjena je fascinacija javnosti serijskim ubojicama, a u ovom će biti govora o tome na koji su način mediji iskoristili tu fascinaciju za profit, odnosno o upotrebi senzacionalizma pri izvještavanju o serijskim ubojicama s ciljem bolje prodaje sadržaja.

Tradicionalna uloga i odgovornost profesionalaca u medijima jest pokrivanje tema u svrhu pružanja najobjektivnije prezentacije prikupljenih informacija javnosti kako bi ljudi mogli donijeti utemeljene odluke. Novinarstvo se kao praksa često poučava u obrazovanju iz te ideološke perspektive, ali ona se ne prenosi uvijek iz učionice u stvarni svijet (Crane 2017: 1). Bilo da su to male laži koje tinejdžerica govori roditeljima o tome tko će sve prisustvovati zabavi na koju želi ići ili zlokobnije obmane nasmiješenih usana serijskog ubojice, ljudi svakodnevno iskrivljuju stvarnost u nadi da će povećati šanse za ostvarenje vlastitih ciljeva u različitim vrstama interakcija. Mediji nisu iznimka od ovog pravila jer se činjenice često pogrešno prikazuju ili u cijelosti izmišljaju u vijestima i člancima s ciljem unapređenja određene agende, najčešće privlačenja publike (Pace 2019: 27).

Tijekom 80-ih, fenomen serijskog ubojstva sve je više senzacionaliziran u medijima. „Sredinom 80-ih razgovor o problemu serijskog ubojstva bio je uobičajen, iako je stvarna prijetnja viktimizacijom i dalje bila rijetka. Istinska rijetkost, međutim, nije spriječila medije da iznose vrlo napuhane tvrdnje, poput one da oko 5000 pojedinaca svake godine postanu žrtvama serijskih ubojica u Americi“ (Isto: 1). Prema istraživanjima⁴ Michaela G. Aamodta 1980-ih je prosječno bilo 302 žrtve serijskih ubojstava što je daleko od 5000 kako su izvještavali mediji. „Prema mjerenjima anketa, opća javnost vjeruje da su serijski ubojice odgovorni za oko 25% svih ubojstava u SAD-u“ (Bonn 2014: 37). S obzirom na to da je 1980-ih prosječan broj ubojstava bio 20644⁵, možemo izračunati da su serijski ubojice bili odgovorni za 1.46% svih ubojstava počinjenih u SAD-u. Danas je to manje od 1%. Iz toga možemo zaključiti da mediji čine da serijska ubojstva izgledaju raširenija nego što zapravo jesu. Osim senzacionalističkog pristupa, tom doprinosi i sam broj vijesti, tj. medijska pažnja koja se pridaje serijskim ubojicama.

Pokrivanje samo jednog serijskog ubojice donosi brojne vijesti u novinama. Svaki put kad ubije drugu osobu, postoji vijest. Svaki put kad novinar razgovara s detektivom, policajcem,

⁴https://www.researchgate.net/publication/342501023_RadfordFGCU_Annual_Report_on_Serial_Killer_Statistics_2020

⁵ <https://www.disastercenter.com/crime/uscrime.htm>

kriminologom, psihologom ili članom obitelji, postoji vijest. Imenovanje osumnjičenika, izvršavanje uhićenja, osuda ubojice, sve je to vijest. Serijski ubojice su dovoljno zanimljivi da mediji često nastavljaju s izvještavanjem čak i nakon što ubojica počne izdržavati kaznu (Wiest 2003: 3-4). Zbog opsežnog izvještavanja o ubojstvima, ljudi mogu početi vjerovati da je kriminal u porastu ili da je broj serijskih ubojstava, žrtava serijskih ubojstava, mnogo veći nego što zaista jest. Možemo kritizirati medije jer na taj način glorificiraju ubojstvo, ali mediji tvrde da nam samo daju ono što želimo. Mi kao društvo odbijamo priznati svoju opsjednutost nasiljem i ubojstvom, ali i dalje kupujemo novine koje iskorištavaju našu opsesiju (Isto: 14).

Mediji su prepoznali i iskoristili privlačnost serijskih ubojica, a odnos između njih može se opisati kao simbiotski. Serijski ubojice omogućavaju medijima privlačenje pozornosti javnosti kapitaliziranjem duboko rezonantnih tema nevinih žrtava, opasnih stranaca i neriješenih ubojstava (Gross 2020: 12-13). Priče o serijskim ubojstvima prirodno su pune drame, horora i misterija, svega onoga što neku vijest čini zanimljivom prosječnom čitatelju/gledatelju/slušatelju. Seks i nasilje se prodaju, a serijski ubojice nude oboje. Novinari se namjerno usredotočuju na najslikovitije, bizarne aspekte slučaja. Senzacionalizirani sadržaj vijesti privlači veliku publiku, a velika publika prihod od oglašavanja. Iz istih razloga novinari serijske ubojice opisuju kao čudovišta ili čisto zlo, što kao sporedni rezultat ima demoniziranje serijskih ubojica u svijesti javnosti.

6.1. Senzacionalistička terminologija

Mediji se pri izvještavanju o serijskim ubojicama često služe izrazima kao što su „čudovište“, „zlo“ ili „vrag“, tj. izrazima koji impliciraju nešto nadnaravno ili neljudsko. Na primjer, Jeff Kamen, novinar koji je pratio suđenje Davidu Berkowitzu, rekao je da se sjedeći u njegovoj blizini osjećao kao da je u prisustvu čistog zla. U drugom primjeru, nakon uhićenja Dennisa Radera 2005. godine, *Washington Post* objavio je priču o njemu pod naslovom „The Devil Inside“, a časopis *Newsweek* članak o njegovoj supruzi pod naslovom „Married to a Monster: Paula Rader“. Slično tome, nakon što je Jeffrey Dahmer pretučen do smrti u zatvoru, naslovnica časopisa *People* njegovu je smrt opisala kao „Death of a Madman“ (Bonn 2014: 184).

Profesor kriminologije Scott Bonn, za potrebe knjige *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Killers*, proveo je kvantitativnu analizu sadržaja vijesti američkih dnevnih novina *The New York Times* i tjednog američkog časopisa *Time* kako bi ispitao broj vijesti o serijskim ubojicama koje sadrže jedan od sljedećih izraza: „čudovište“, „zlo“ ili „vrag“. Analizirao je sve vijesti o serijskim ubojicama objavljenje u te dvije publikacije u periodu između 1. siječnja 1995. i 31. prosinca 2013. godine. Rezultati istraživanja pokazali su da je *The New York Times* u tom periodu objavio 5.680 vijesti o serijskim ubojicama, od čega je

1.983 ili 35% vijesti sadržavalo jedan ili više natprirodnih deskriptora. U časopisu *Time* objavljeno je 449 vijesti, od kojih je 157 ili 35% sadržavalo jedan ili više natprirodnih deskriptora. Fascinantno je da su obje publikacije sadržavale jednak postotak vijesti u kojima se koriste natprirodni izrazi za opis serijskih ubojica. Iako 35% nije malo, pogotovo jer se radi o medijima koji su odabrani zbog svoje povijesti, opsega i prestiža, možemo pretpostaviti da bi taj postotak bio još veći u tabloidima i medijima naklonjenijim senzacionalizmu.

Pretjerana novinarska retorika može biti dobra za financijski rezultat medija, ali desenzibilizira društvo na stvarnost serijskih ubojstava. Naime, kad mediji opisuju serijskog ubojicu u jednodimenzionalnim i natprirodnim terminima, oni podržavaju stereotip koji iskrivljuje stvarnu prirodu i opseg prijetnje koju predstavlja serijski ubojica (Bonn 2014: 188).

Dobar primjer toga je serijski ubojica i nekrofil Edmund Kemper. Za njegove zločine nije potrebna hiperbola da bi šokirali i zgrozili javnost, ali mediji svejedno često pogrešno prikazuju činjenice ili pretjeruju pri opisivanju njegovih ubojstava. U knjizi *The Lonely Head-Hunter: Ed Kemper* prikazan je kao demonska nakaza. U stripovima se pojavio kao natprirodno čudovište. Horor film *Kemper: The CoEd Killer* iz 2008. godine gotovo je u potpunosti lišen činjenica (Bonn 2014: 177).

„Groteskni i stilizirani prikazi Eda Kempera i njegovih zločina zamaglili su granicu između stvarnosti i fikcije za širu javnost. Odnosno, neprestane stereotipizacije medija promijenile su Eda Kempera iz ljudskog bića u karikaturu serijskog ubojice sličnu Freddyju Kruegeru u franšizi horor filmova *Strava u Ulici Brijestova*. Zbog netočnog prikazivanja serijskih ubojica u masovnim medijima, stvarni grabežljivci poput Kempera i izmišljeni poput Kruegera postali su zamjenjivi u svijesti javnosti. Oni su za njih jednako zastrašujući i zabavni. Na taj način zaboravljaju se stvarne strahote koje je Kemper počinio i životi koje je uništio što je nepravedno prema njegovim žrtvama i samo pojačava tragediju i bol za članove njihovih obitelji“ (Bonn 2014: 177).

6.2. Stereotipi

Serijski ubojice u medijima su obično prikazani ili kao poremećena, izopačena čudovišta ili kao izuzetno prijateljska i razoružavajuće šarmantna. Prvi stereotip priziva slike bića kojima krv curi iz očnjaka ili pomahnitalih psihopata koji blebeću sotonske rituale. Drugi stereotip povezujemo s dvije krajnosti, ubojicom koji je izvana uspješan i ambiciozan, zgodan i karizmatičan do te mjere da može imati bilo koju ženu, a iznutra čudovište. Oba stereotipa privlače publiku. Niti jedan nije najbolji prikaz dokumentiranih serijskih ubojica. Danas je drugi stereotip popularniji. Većina ljudi serijskog ubojicu zamišlja kao inteligentnog, metodičnog bijelca u 30-ima koji je proživio teško djetinjstvo zbog čega seksualno napada i nasilno ubija

strance koje je oteo ili namamio površnim šarmom. Ako pitate ljude, pogotovo u Americi, da nabroje serijske ubojice za koje su čuli, vjerojatno će navesti Teda Bundyja, Jeffreyja Dahmera i Johna Waynea Gacyja, koji podržavaju ranije opisani stereotip te su sveprisutni u medijima.

Hodgkinson, Prins i Stuart-Bennett u članku „Monsters, madmen... and myths: A critical review of the serial killing literature“ raspravljaju o selektivnom fokusu medija pri stvaranju moralne panike oko serijskih ubojstava. Ukazuju na to da su činjenice često iskrivljene u pokušaju medija da oslikaju stereotipnog američkog serijskog ubojicu. Slučajevi koji se ne uklapaju u tradicionalni profil ubojice se umanjuju, a ubojice zaboravljaju, zajedno s njihovim žrtvama. Allan Branson u članku „African American Serial Killers: Over-Represented Yet Underacknowledged“ naglašava pristranost u vezi s rasom serijskih ubojica, tvrdeći da, iako crnci čine otprilike 40% poznatih serijskih ubojica, oni rijetko dobivaju opsežnu medijsku pokrivenost jer njihovi slučajevi ne pojačavaju popularne stereotipe.

6.3. Izvještavanje o pripadnicima marginaliziranih skupina

Daleko je vjerojatnije da će mediji pokriti serijske slučajeve ubojstava koja uključuju žrtve bijelce od serijskih ubojstava koja uključuju žrtve rasne manjine. Isto tako, serijski ubojice bijele boje kože puno su zanimljiviji medijima od serijskih ubojica druge boje kože. Kombinacija bijelog ubojice i bijelih žrtava rezultirat će viješću za viješću, filmom za filmom. Crni ubojica i crna žrtva, pogotovo ako pripada marginaliziranoj skupini, jedva će biti vrijedni spomena.

Također imamo sklonost „razumjeti“ bijelce. Proučavaju se i analiziraju rani životi Teda Bundyja, Joela Rifkina i drugih bijelih ubojica u pokušaju da se objasni njihovo ponašanje, dok se na Carla Eugenea Wattsa, Anthonyja Sowella i druge crne ubojice gleda kao na nedostojne kritičkog istraživanja u pozadini. Ubojice se rigoroznije love kad su njihove žrtve bijele boje kože, nego žrtve rasne manjine. Pretpostavlja se da je Jeffrey Dahmer bio slobodan godinama terorizirati tolike žrtve zato što su njegove žrtve najčešće bili homoseksualci afroameričkog podrijetla (Erskine 2020). Konerak Sinthasomphone je četrnaestogodišnjak koji je Dahmeru uspio pobjeći. Na ulici su ga vidjele dvije žene, Sandra Smith i Nicole Childress, koje su pozvale policiju. Dječak je bio gol, imao je ogrebotine na koljenima, stražnjici i desnom ramenu te mu je niz bedro tekao tanak mlaz krvi. Tada se pojavio Dahmer, tvrdeći da je Sinthasomphone njegov prijatelj koji se napio. Policajci su u to povjerovali i otpratili ih do stana u kojemu su bile razbacane gole fotografije dječaka. Zaključili su da cijela situacija nije ništa više od svađe između homoseksualaca te ih pustili. Sandra Smith je policajcima naglasila da se dječak pokušavao otrgnuti iz Dahmerova stiska, ali policajci su joj zaprijetili uhićenjem ako se bude miješala. Mnogi vjeruju da je nemar policajaca bio rezultat rasizma i homofobije, da su ženu

ignorirali zbog afričkog podrijetla, a dječaka vratili Dahmeru jer je Dahmer bio bijelac, kao i policajci (Mendez 2019).

Prostitutke, homoseksualce, beskućnike, odbjegli djecu, starije građane i siromašne naše društvo doživljava kao „manje mrtve“ od bijele studentice iz predgrađa srednje klase. Danas postoji nonšalantnost prema serijskim slučajevima ubojstava, posebno ako su žrtve marginalizirani članovi društva čiju smrt neki slave. Iako većina može identificirati Teda Bundyja ili Andrewa Cunanana, malo ljudi može identificirati serijske ubojice poput Kendalla Francois ili Williama Lestera Suffa, unatoč relativno velikom broju žrtava. Francois je ubio osam žena između 1996. i 1998. godine. On i njegove žrtve jedva da su se pojavili u vijestima. Francois je bio crnac, a njegove žrtve prostitutke. Čak ni William Lester Suff sa svojih 13 žrtava nije dobio veću medijsku pozornost. To je dobrim dijelom zato što je Suffu suđeno usred slučaja O. J. Simpsona. Naposljetku, što je 13 mrtvih prostitutki u usporedbi s ubojstvom dvije bijele žrtve od strane slavne osobe? (Vronsky 2004: 40-41).

Iz svega toga možemo zaključiti da za medije nije važan samo broj ugušenih života, već njihova boja kože, seksualna orijentacija, financijsko stanje, status slavne osobe i slično. To ne samo da stvara iskrivljenu sliku o serijskim ubojicama i njihovim žrtvama, već je i nepravedno.

6.4. Nadimci serijskih ubojica

Pojavom tabloidnih novina 1800-ih, novinari su počeli osmišljavati dopadljive nadimke za bezlične ubojice što je tradicija koja traje i danas. Prema Lawrenceu Klausneru (1981: 4), *true crime* autoru, mediji na serijske ubojice gledaju kao na proizvod koji treba učinkovito upakirati zbog čega im dodjeljuju etikete. Iako je poticanje prodaje u novinama i časopisima glavni razlog za osmišljavanje nadimaka, ono se uklapa u ljudsku prirodu da svemu moramo dati etiketu.

Nadimci za serijske ubojice nisu vrlo inventivni. Često se usredotoče na mjesto na kojem su počinili zločine (Sunset Strip⁶ Killers – Doug Clark i Carol M. Bundy), na način na koji su ubijali (Acid Bath Murderer – John George Haigh) ili i jedno i drugo (Boston Strangler – Albert DeSalvo). Drugi nadimci u sebi koriste riječi „ripper“ (Jack the Ripper), „stalker“ (Night Stalker – Richard Ramirez) ili „slasher“ (Sunday Morning Slasher – Coral Eugene Watts), riječi koje često samo marginalno opisuju ubojstva, ali zato izazivaju emocije i interes publike. Ponekad su

⁶Gradska četvrt u Kaliforniji.

nadimci u potpunosti neispravni. Najbolji primjer toga je Robert Maudsley, poznatiji kao Hannibal the Cannibal i Brain Eater, iako nema dokaza da je ikad jeo bilo koju od svojih žrtava.

Dok je služio doživotnu kaznu za ubojstvo pedofila, Robert Maudsley je ubio zatvorenika, također pedofila, koji je kasnije pronađen s „raspuknutom“ glavom i žlicom koja je visjela iz nje. Kada su mediji za to čuli, zaključili su da se Maudsley poslužio žlicom da pojede žrtvin mozak te ga prozvali kanibalom. U stvarnosti, Maudsley se žlicom poslužio kao improviziranim oružjem koje je probio kroz žrtvino uho do mozga. Rezultati obdukcije opovrgnuli su glasinu da je pojeo žrtvin mozak, ali tada je već bilo prekasno, nadimci koji ga prozivaju kanibalom i „izjelicom mozga“ su se zadržali.

Drugi popularni nadimci povezuju serijske ubojice s natprirodnim, najčešće vampirima i vukodlacima. Primjeri su „Vampire of Sacramento“ (Richard Chase), „Werewolf of Wysteria“ (Albert Fish), „Monster of the Andes“ (Pedro López) i „Pied Piper of Tucson“ (Charles Schmid). Uz to što sadrže natprirodne elemente, te su riječi preuzete iz knjiga i filmova. Baš kao i senzacionalistička terminologija, to desenzibilizira javnost na stvarnost serijskih ubojstava.

Mnogi kriminolozi smatraju da serijski ubojice postaju poznati za vrijeme svojih zločina, uhićenja i osuda te da im nadimci pomažu da zauvijek žive u sjećanjima javnosti. Kriminolozi također smatraju da je moguće da nadimci serijske ubojice motiviraju da nastave sa zločinima, tj. da ispune naša očekivanja. Postati slavna osoba dio je motivacije brojnih serijskih ubojica. Jednom kad se identificiraju sa superzvijezdom, učestalost ubojstava se povećava jer žele dokazati da zaslužuju status superzvijezde koji im je dodijeljen (Fox i Levin 2002).

7. Serijski ubojice kao slavne osobe

„Nitko se nikad nije proslavio premlaćivanjem svoje supruge u uličici, ali gotovo svi naši višestruki ubojice postižu istinsku i trajnu slavu. Tijekom ostatka svog života oni su subjekti članaka i knjiga, radijskih i televizijskih emisija i internetskih portala. Tako postižu besmrtnost uskraćenu ‘nezanimljivom’ običnom čovjeku u našoj deformiranoj civilizaciji“ (Leyton 1989: 21).

Serijski ubojica David Berkowitz, poznatiji kao Samov sin, rekao je: „Napokon sam se uvjerio da je dobro to činiti, nužno to činiti i da javnost želi da to činim. Potonje vjerujem do danas. Vjerujem da su mnogi navijali za mene.“ Bilo bi lako odbaciti takve primjedbe kao plod bolesnog uma, ali kao što je Elliott Leyton napisao u svojoj knjizi *Hunting Humans: The Rise of the Modern Multiple Murderer*: „Samov sin nije bio toliko u krivu kad je mislio da ga javnost potiče tijekom njegovih ubojstava, jer su mediji bilježili svako njegovo djelo u stanju sve većeg uzbuđenja“ (1989: 21-22).

Dok god je ubojica na slobodi, mediji imaju ne samo pravo, nego i obavezu usmjeriti svoju pozornost na slučaj. Međutim, ako slučaj pretvore u senzacionalnu priču, šalju poruku ubojici, i onima koji se s njim identificiraju, kako je put do slave „popločen tijelima nevinih ljudi“ (Fox i Levin 2002). Mediji mogu širiti i pojačati utjecaj djela zločinaca koji traže slavu objavljivanjem i emitiranjem njihovih djela zajednici i svijetu. Štoviše, mogu im dati upravo ono što žele, a to je za mnoge status slavne osobe (Crane 2017: 13).

Paul John Knowles, kojemu je zbog dobrog izgleda i šarma dodijeljeno ime „Casanova Killer“, ubio je između 18 i 35 ljudi 1974. godine. Ubijao je neselektivno (muškarce i žene, djecu i starije osobe) i pritom se služio različitim metodama (neke je žrtve zadavio, neke izbo, neke upucao) što ga čini jednim od najnepredvidljivijih serijskih ubojica. Idolizirao je kriminalce koji su putovali širom zemlje čineći zločine, izgubili živote u nasilnim pucnjavama s policijom i postigli razinu slave usporednu s glumcima i profesionalnim sportašima. Idolizirao je Johna Dillingera, Jessea Jamesa, Bonnie i Clydea. Želio je da jednoga dana bude baš poput njih. Knowles je četveromjesečni ubilački pohod započeo 1974. godine nakon bijega iz zatvora. Putovao je Amerikom i živio od gotovine i kreditnih kartica koje je ukrao svojim žrtvama. Volio je medijsku pozornost. Vodio je detaljnu evidenciju o svojim ubojstvima ili „uspjesima“, kako ih je nazivao. Također je pratio vijesti i sakupljao novinske isječke koji su se odnosili na njega. Iako je ubijao neselektivno, dopuštao je piscima da žive, kako bi mogli zabilježiti njegovu priču. Najbolji primjer toga je britanska novinarka Sandy Fawkes koju je upoznao u hotelskom baru u Atlanti nakon čega su započeli kratku aferu. Pitao je hoće li napisati knjigu o njemu jer mu ne ostaje puno vremena za život. Rekao je da će uskoro biti ubijen zbog nečega što je učinio prije

nego što ju je upoznao. Također je spomenuo da njegov odvjetnik ima snimke koje će ga učiniti poznatim. Pritom je mislio na magnetofonsku traku priznanja koju je predao Sheldonu Yavitzu, naloživši mu da ju posthumno pusti. Pokazalo se da je bio u pravu vezano uz svoju smrt. Uhićen je samo mjesec dana nakon što je završila njegova afera s Fawkes. Motiviran željom za slavnom smrću, umjesto da trune sam i zaboravljen u zatvorskoj ćeliji, napao je policajca koji ga je ubio u samoobrani. Fawkes je zaista napisala knjigu o Knowlesu i vremenu koje je provela s njim. Knjiga je prvotno objavljena pod imenom *Killing Time*, a u novijem izdanju pod imenom *Natural Born Killer: In Love and on the Road with a Serial Killer*.

7.1. Uloga serijskih ubojica u društvenoj konstrukciji njihovih javnih identiteta

Mnogi serijski ubojice traže priznanje javnosti i aktivno sudjeluju u stvaranju vlastite javne slike. Dobar primjer toga je Richard Ramirez, kojega su novinari prozvali „Night Stalker“. Ramirez je između lipnja 1984. i kolovoza 1985. godine ubio najmanje 13 ljudi. Muškarci su strijeljani ili zadavljeni, a žene silovane i unakažene. Za sebe je tvrdio da je sotonist. Na mjestima zločina kao osobni potpis ostavljao je okultne simbole poput obrnutog pentagrama nacrtanog na zidu ružem za usne žrtve. Nikad se nije pokajao zbog svojih zločina. Umjesto toga, ponosio se njima. Nakon uhićenja, svom sotonskom imidžu u javnosti pridonio je noseći crno i sunčane naočale tijekom suđenja. Volio je pozornost novinskih medija i igrao se okupljenima. Na izricanju presude pohvalio je Lucifera, a sucu, porotnicima i svima u sudnici poručio kako su crvi i licemjeri (Bonn 2014: 189-190).

Slika 7.1.1: Richard Ramirez pokazuje sotonistički simbol na sudu

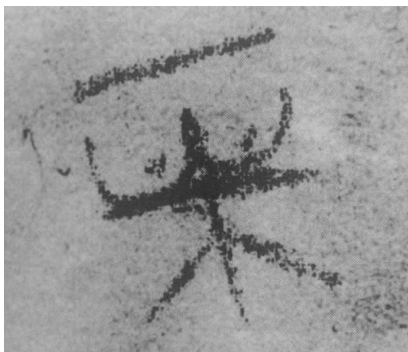
Ramirez se ponosio svojom reputacijom u medijima. Jednu od svojih žrtava, Inez Erickson, pitao je prije silovanja: „Ti znaš tko sam ja, zar ne? Ja sam onaj o kome pišu u novinama i govore na TV-u.“ Da je bio svjestan fascinacije javnosti njime, pokazuje i činjenica da je na vrhuncu svoje „slave“ potpisivao svoja djela Richard Ramirez Night Stalker.

7.2. Komunikacija serijskih ubojica s medijima

Mnogi serijski ubojice prate medijske izvještaje o ubojstvima koja su počinili, čak i ako je to samo u svrhu saznanja je li im policija na tragu. Serijski ubojice klasificirani kao organizirani osobito su zainteresirani za praćenje svojih zločina u novinama, o čemu svjedoče isječci iz novina često pronađeni tijekom pretraga njihova prebivališta (Gross 2020: 15). Ponekad serijski ubojice komuniciraju s policijom ili medijima, što je jedan od načina na koji sudjeluju u stvaranju vlastite javne slike. Manipulirajući vijestima, tijelima za provođenje zakona i javnošću, nadmudrujući svoje progonitelje i promatrače, serijski ubojice uživaju u osjećaju moći, kontrole i dominacije (Bonn 2014: 118).

Neidentificirani „Zodijak“ krajem 60-ih i početkom 70-ih godina prošlog stoljeća lokalnim je novinama slao tajnovite, šifrirane poruke kojima se rugao medijima i policiji u San Franciscu. David Berkowitz je tijekom 1976. i 1977. godine ostavljao bilješke na mjestima zločina te slao poštanska pisma medijima i policiji. U razgovoru sa Scottom Bonnom za knjigu *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Murderers* (2014: 122), Berkowitz je rekao kako je uživao u šokiranju svijeta te da je gledajući vlastite riječi tiskane u naslovima glavnih novina New Yorka osjećao nevjerojatno zadovoljstvo.

Dennis Rader, poznat i kao BTK (*bind, torture, kill*), ubio je 10 žrtava između 1974. i 1991. godine. Većina njegovih žrtava bile su odrasle žene, u dobi od 21 do 62 godine. Međutim, on je također ubio dvoje djece, zajedno s njihovom majkom i ocem. Iako nije silovao nijednu od svojih žrtava, seksualna priroda Raderovih zločina očituje se u slovu B uobličenom kao dojke u potpisu koji je koristio u pismima koja je slao policiji i medijima.

Slika 7.2.1: BTK (potpis)

Ne postoji serijski ubojica zabrinutiji vlastitom javnom slikom od Dennisa Radera. Tijekom 30 godina na području Wichite u Kansasu, Rader je 19 puta kontaktirao medije (najčešće KAKE-TV i *The Wichita Eagle*), policiju, potencijalne žrtve ili obitelji žrtava nepovezanih ubojstava. Komunikacija se sastojala od pisama, telefonskih poziva, pjesama, paketa, crteža, fotografija i razglednica (Crane 2017: 47-48).

Sve je počelo u listopadu 1974. godine kad je urednik novina *The Wichita Eagle* primio telefonski poziv koji ga je informirao o pismu skrivenom u jednoj od knjiga u lokalnoj knjižnici. U tom pismu Rader je opisao ubojstva obitelji Otero pri čemu je naveo informacije koje je samo ubojica mogao znati. U postskriptumu je zatražio da ga zovu BTK (*bind, torture, kill*). Imenujući samoga sebe, Rader je pokazao svoj narcizam, kao i želju da postigne ubojitu reputaciju Zodijaka ili Jacka Trbosjeka. Nekoliko tjedana kasnije, poslao je pismo lokalnoj televizijskoj stanici navodeći da je BTK odgovoran za ubojstva Nancy Jo Fox, Shirley Vian Relford i Kathryn Doreen Bright. Pritom je aludirao na Teda Bundyja i Davida Berkowitza, demonstrirajući svoju grandioznost i želju za statusom slavne osobe. Nakon sedmog ubojstva, Rader je lokalnim novinama poslao pismo u kojem se požalio na ono što je percipirao kao nedostatak publiciteta koji su primili njegovi podvizi. Pritom se koristio riječima: „Koliko ljudi moram ubiti prije nego što postanem poznat u novinama ili dobijem nacionalnu pozornost?“ (Bonn 2014: 145).

Rader je 1991. godine prestao ubijati zbog obiteljskih i poslovnih obveza koje mu nisu ostavljale dovoljno vremena za uhođenje žrtvi i planiranje ubojstava. U lokalnim Wichitinim medijima 2004. godine pojavile su se vijesti u kojima se obilježavalo trideset godina od ubojstava obitelji Otero. Nagadalo se da je BTK ili mrtav ili u zatvoru. Rader nije mogao odoljeti iskušenju da javno opovrgne glasine. Lokalnim medijima i tijelima za provođenje zakona poslao je niz pisama i paketa između 2004. i 2005. godine. U njima su se, između ostaloga, nalazili i predmeti povezani s njegovim zločinima, uključujući osobne predmete i slike žrtava, svezane lutke i prvo poglavlje knjige „The BTK Story“. Jedan takav paket sadržavao je disketu koju je policija povezala s Luteranskom crkvom, a zatim i Dennisom Raderom, predsjednikom crkvenog vijeća, što je dovelo do njegova uhićenja.

8. Filmovi o serijskim ubojicama

Najraniji poznati film o serijskom ubojici je *The Lodger* iz 1927. godine, film Alfreda Hitchcocka o Jacku Trbosjeku. Od tada su snimljeni brojni filmovi o serijskim ubojicama, uključujući jedan od najvažnijih starijih filmova na tu temu, klasičnu studiju psihopatologije Fritza Langa, *M* iz 1931. godine (Schmid 2005: 108-109). Tijekom 1950-ih Robert Bloch je u nekoliko kratkih priča razvio ideju o ubojici kao psihopatu ili dvostrukoj личности. Slučaj Eda Geina pružio je osnovu za ambicioznu obradu teme. Blochov roman *Psiho* izvor je Hitchcockovog istoimenog filma iz 1960. godine. Komercijalni i kritički uspjeh *Psihoa* ukazao je na neizmjerne potencijal problema te se počelo snimati sve više filmova na tu temu (Jenkins, 1994: 84). Granica između stvarnosti i fikcije se zamaglila. To najbolje pokazuje slučaj Eda Geina koji je zbog izrađivanja predmeta od ljudske kože i dijelova tijela te nefunkcionalnog odnosa s majkom, poslužio kao inspiracija za brojne filmove, uključujući *Kad jaganjci utihnu* i *Teksaški masakr motornom pilom* (Jarvis 2007: 337).

Porast filmova o serijskim ubojicama u korelaciji je s porastom izvještaja o stvarnim slučajevima, ali i osmišljavanjem termina „serijski ubojica“. Na to su utjecale i promjene u kinematografskoj industriji, posebno popuštanje cenzure. Naime, golotinja i ekstremno nasilje prije nisu bili poželjni te se njihov prikaz morao „opravdati“. Popuštanje cenzure, tj. potrebe da se golotinja i ekstremno nasilje „opravdaju“, osnova su za novi žanr „slasher“ filmova koji su obilježili rane 1980-e (Jenkins 1994: 84-85).

Teksaški masakr motornom pilom (1974.) uveo je ideju o ubojici kao poremećenom čudovištu koje posjeduje bizarno oružje te je depersonificirano nošenjem maske. *Black Christmas* (1974.) uveo je druge utjecajne teme kao što je smještanje radnje na fakultet (što ubojici omogućuje da uhodi privlačne mlade žene) za vrijeme blagdana i praznika, u ovom slučaju Božića. Te su se teme spojile 1978. godine u filmu *Noć vještica* Johna Carpentera, koji su brojni drugi filmovi imitirali. „Slasher“ filmovi bili su na vrhuncu 1980. i 1981. godine, upravo u vrijeme kada je medijska pozornost bila usredotočena na slučajeve stvarnih serijskih ubojstava, prije svega na slučajeve Bundyja, Gacyja te ubojstava djece i mladih u Atlanti (Jenkins 1994: 85-86).

8.1. Romantiziranje serijskih ubojica

Serijski se ubojice u filmovima sve češće romantiziraju. Prikazuju se kao antijunaci za koje publika, u neku ruku, navija da uspiju u svojoj misiji. Umjesto karakteristika prosječnog serijskog ubojice, utjelovljuju karakteristike inteligentnog, kulturnog i nadarenog pojedinca. Uzdižu se na razinu slavne osobe. Vještine serijskih ubojica u izbjegavanju policije nadilaze

razloge zašto ih se lovi, a njihove žrtve postaju puki rekviziti u priči ili još gore, opravdavaju vlastitu smrt (Spychaj 2017: 16).

U filmu *Kad jaganjci utihnu*, publika suosjeća, čak se i poistovjećuje sa serijskim ubojicom Hannibalom Lecterom kojega glumi Anthony Hopkins te on postaje „prava“ zvijezda filma, a ne FBI agentica Clarice Starling koju glumi Jodie Foster. U filmu je Hannibal Lecter, koji utjelovljuje inteligentnog, kulturnog i nadarenog pojedinca, „dobar“ serijski ubojica. Suprotno tome, seksualno zbunjeni, prljavi i siromašni Buffalo Bill je „loš“ serijski ubojica. Takvo razgraničenje između „prihvatljivog“ i „neprihvatljivog“ serijskog ubojice otvara put našem društvu da serijskom ubojici prida vrijednost, podižući ga status iznad „običnih“ ubojica koji ubijaju svoje supružnike (Vronsky 2004: 38-39).

Iako su serijski ubojice u filmovima često inspirirani stvarnim serijskim ubojicama, filmovi o njima uglavnom nisu biografski, već fiktionalni. Jedan od najranijih biografskih filmova o serijskim ubojicama je *Bostonski davitelj* iz 1968. godine. Od tada je snimljeno pedesetak takvih filmova. Zanimljivo je da, iako romantiziranje serijskih ubojica u filmovima nije ništa novo, uglavnom smo to vezali uz fiktionalne serijske ubojice. Međutim, biografski filmovi s ekstremnom romantizacijom postaju trend u 21. stoljeću, pogotovo posljednjih nekoliko godina. Najbolji primjer toga je Netflixov film *Krajnje izopačen, nepojmljivo zao i opak* iz 2019. godine. Film nudi intrigantan uvid u šarmantnog i proračunatog ubojicu Teda Bundyja, ali istovremeno romantizira njegov život i zločine.

8.2. Filmovi o serijskim ubojicama kao kritika glorifikacije serijskih ubojica

Filmovi *Rođeni ubojice* (1994.) i *15 minuta* (2001.) predstavljaju se kao filmovi koji kritiziraju glorifikaciju serijskih ubojica, ali pritom su kontradiktorni. Gledatelje zabavljaju primjerima slavni serijskih ubojica i nasiljem. Njihovo neodobravanje glorifikacije serijskih ubojica nije uvjerljivo jer ovise o samoj kulturi slavni koju navodno ocrnjuju i odbacuju (Schmid 2005: 127).

Film *Rođeni ubojice* je osobito problematičan jer je povezan s mnogobrojnim *copycat* zločinima⁷. Do danas, nijedan drugi film nije povezan s toliko zločina izvršenih u stvarnom životu. Ben Darras i Sarah Edmondson proveli su noć u Oklahomi 1995. godine gledajući film

⁷ Zločini koji imitiraju druge zločine. Mogu biti nadahnuti stvarnim zločinima o kojima su izvještavali mediji ili zločinima u fiktivnim djelima.

Rođeni ubojice. Dva dana kasnije uputili su se na *road trip* po Americi na kojemu su ubili jednu osobu i upucali drugu, koja je ostala paralizirana od vrata naniže. Jasmine Richardson, zajedno sa svojim dečkom Jeremyjem Allanom Steinkeom, ubila je svoje roditelje i osmogodišnjeg brata u Alberti 2007. godine. Noć prije ubojstva Steinke je gledao film *Rođeni ubojice* te je dobio ideju da „spasi“ Jasmine baš kao što je Mickey spasio Mallory u filmu. Film je također inspirirao Pucnjavu u srednjoj školi Heath, Pucnjavu u srednjoj školi Frontier i Masakr u srednjoj školi Columbine. Eric Harris i Dylan Klebold, strastveni obožavatelji filma, koristili su kraticu NBK (*Natural Born Killers*) kao kodni naziv masakra. Hrvatski serijski ubojica⁸ Srđan Mladan, zaluden je filmom *Rođeni ubojice* te ga je u videoteci podigao 40 puta⁹.

Belgijski film *Man Bites Dog* (1992.) uspjeva tamo gdje *Rođeni ubojice* i *15 minuta* ne uspjevaju. Učinkovito satirizira medijsku konstrukciju serijskih ubojica kao slavni osoba. Film govori o serijskom ubojici zvanom Ben kojega snimaju dva filmaša, Remy i Andre. Kako film napreduje, a ubojstva se gomilaju, odnos Bena s filmskom ekipom postaje sve prisniji. Postupno se Remy i Andre sve više uključuju u ubojstva, prelazeći granicu od promatrača do sudionika. Ovaj proces kulminira najstrašnijom scenom filma, kada Ben i filmska ekipa siluju, a zatim ubiju bračni par. Naglasak na normalnost ubojice i filmaša ilustrira scena u filmu koja se odvija odmah nakon što Ben u napuštenoj zgradi ubije serijskog ubojicu zvanog „Nightingale“. Dok stoji nad mrtvim tijelom ubojice, Ben shvati da se drugi ljudi nalaze u susjednoj sobi. Kad im Ben naredi da izađu, pojavljuje se filmska ekipa koja je pratila Nightingalea i snimala njegove podvige, baš kao što Remy i Andre snimaju Bena. Prisutnost druge filmske ekipe koja se bavi potpuno istom aktivnošću ne sugerira zajedničku psihozu, već činjenicu da je snimanje serijskih ubojica poslovna aktivnost, pokušaj stvaranja robe koja se može prodati (Schmid 2005: 128-130).

Film *Man Bites Dog* prisiljava publiku da razmotri niz neugodnih pitanja o simbiozi između televizije i zločina koje bilježi te između filmaša i nasilja koje iskorištavaju. Znači li promatranje nasilnog djela njegovo odobravanje? Što je sa snimanjem, umjesto da uskočimo kako bismo ga zaustavili? A ako nas promatranje i bilježenje nasilja implicira, što bismo trebali učiniti? Ova pitanja djelomično su razlog zašto je *Man Bites Dog* uspješnija kritika ulaganja medija u serijsko

⁸ Je li Srđan Mladan serijski ubojica, ovisi o tome kako definiramo serijske ubojice. Neupitno je da njegovo prvo ubojstvo ima sva obilježja serijskih ubojstava. Međutim, drugo i treće ubojstvo ne uklapaju se savršeno u profil serijskog ubojice. Svejedno, ubio je troje ljudi s vremenskim odmakom između ubojstava, što ga po najraširenijoj definiciji čini serijskim ubojicom.

⁹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/ekskluzivno-razgovarali-smo-s-ocem-i-majkom-najokrutnijeg-hrvatskog-ubojice-srdana-mladana-unistio-si-je-zivot-i-sebi-i-nama-tu-vise-nema-natrag-9551861>

ubojstvo u odnosu na filmove *Rođeni ubojice* i *15 minuta*. Na jasnoću poruke utječe i činjenica da su film režirali nepoznati redatelji te da su u njemu glumili nepoznati glumci, odnosno ne postoje intertekstualne asocijacije koje bi nas mogle omesti u primanju poruke. Također, nedostatak sredstava rezultirao je prirodnijim scenama nasilja, umjesto da se pretvore u spektakl kao kod mnogih filmova. Sve to omogućilo je uspješno kritiziranje glorifikacije serijskih ubojica (Schmid 2005: 128-130).

9. Medijski prikaz serijskih ubojica – istraživanje

Osnovno pitanje ovoga završnoga rada jest način na koji su serijski ubojice prikazani u medijima. U teorijskom dijelu možemo pronaći odgovor na njega, ali zanimljivo je vidjeti je li to u praksi zaista tako. Na temelju poglavlja „Izveštavanje o serijskim ubojicama – senzacionalizam“ te „Filmovi o serijskim ubojicama“, razvijene su dvije polazne hipoteze:

H1: Novinarsko izvještavanje o serijskim ubojicama je pretežno senzacionalističko.

H2: Filmovi i serije romantiziraju serijske ubojice.

Ovo se istraživanje za dobivanje rezultata koristi metodom analize sadržaja. Analiza sadržaja je metoda za prikupljanje podataka iz informacijskog materijala i tekstova općenito. „Analizom sadržaja ponajprije analiziramo sadržaj poruke, no preko sadržaja poruke možemo spoznati obilježja pošiljatelja te primatelja poruke, kao i učinke poduzetih akcija“ (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić i Pološki Vokić 2010: 91-92). U ovom istraživanju analizirat će se sadržaj tekstova o serijskim ubojicama, pretežno novinarskih, koji se mogu pronaći na internetu. Kako bi se smanjio opseg istraživanja, analizirat će se deset tekstova o trojici serijskih ubojica: Tedu Bundyju, Jeffreyju Dahmeru i Andrewu Cunananu¹⁰. Pri odabiru ubojica ključno je bilo to da su među najpoznatijim serijskim ubojicama na svijetu te da je u posljednjih pet godina o njima snimljen film ili serija. Među ubojicama koji odgovaraju tim uvjetima, Ted Bundy i Jeffrey Dahmer su odabrani jer su međusobno suprotni po odabiru žrtava (Ted Bundy – studentice, Jeffrey Dahmer – uglavnom afroamerički homoseksualci, tj. marginalizirana skupina) te osobinama po kojima se pamte (Ted Bundy – sve najbolje (zgodan, inteligentan, šarmantan), Jeffrey Dahmer – sve najgore (nekrofilija, kanibalizam, lubanje i dijelovi tijela pronađeni u njegovom stanu)). Andrew Cunanan je odabran jer se, za razliku od Teda Bundyja i Jeffreyja Dahmera, o njemu i njegovim ubojstvima jako malo zna. To omogućuje da se analizom sadržaja provjeri koliko su novinari odvajali činjenice od špekulacija pri pisanju tekstova. Također, on je jedini među njima ubio slavnu osobu te je zanimljivo istražiti kako će se razlikovati izvještavanje o Versaceu u odnosu na ostale žrtve. Tolike razlike među odabranim ubojicama omogućuju da se stekne šira slika o načinu na koji mediji prikazuju serijske ubojice i njihove žrtve.

¹⁰ U nekim izvorima Andrewa Cunanana nazivaju lančanim ubojicom. To je ispravno. U drugim ga izvorima nazivaju serijskim ubojicom. To je također ispravno. Naime, ne postoji konsenzus o tome je li Andrew Cunanan serijski ili lančani ubojica. Pokazuje karakteristike i jednih i drugih, ali nedovoljno razrađena definicija serijskog/lančanog ubojice (u kontekstu vremenskog razmaka između ubojstava) te nepotpun psihološki profil ubojice i nepotvrđene motivacije, onemogućuju da ga se sa sigurnošću svrsta u jednu ili drugu skupinu.

Za svakog ubojicu odabran je uzorak od sedam tekstova na engleskom jeziku (u tablici: T1, T2, T3,...,T7) i tri teksta na hrvatskom jeziku (u tablici: T8, T9 i T10). Kako bi se osiguralo da se radi o tekstovima do kojih bi došla i šira javnost, analizirat će se prvih deset tekstova koji se pojave na rezultatima pretrage tražilice. Pojam za pretraživanje je „ime i prezime“ ubojice. Za posljednja tri teksta rezultati pretraživanja filtrirani su na tekstove na hrvatskom jeziku. Kako bi se suzilo područje istraživanja te osigurali relevantni rezultati, postojalo je nekoliko kriterija za odabir tekstova. Mrežne enciklopedije, uključujući „wikipediju“ i „murderpediju“ te *web* stranice „crime“ muzeja, izuzete su iz istraživanja. Tekstovi su se morali nalaziti na različitim portalima te su i sami međusobno morali biti različiti, dakle u obzir nisu dolazile kopije drugih odabranih tekstova, neovisno o tome na kojem su jeziku. Kod tekstova na hrvatskom jeziku, izuzeti su svi tekstovi koji su prevedeni strojno¹¹, bez pokušaja autora da uredi tekst. Odabrani su samo tekstovi koji imaju između 250 i 2500 riječi, ne stariji od pet godina. Izuzeti su tekstovi koji su u većoj mjeri fokusirani na nadolazeći film (ili bilo što drugo), nego na samoga ubojicu i njegove žrtve. Također, nekoliko je tekstova preskočeno jer zahtijevaju pretplatu ili nisu dostupni za pregled u Hrvatskoj.

Prije analize sadržaja identificirani su specifični faktori koji mogu utjecati na javno mnijenje o serijskim ubojicama. Ti faktori su senzacionalistička terminologija te pozitivne i negativne karakteristike ubojice istaknute u tekstu. Senzacionalistička terminologija (u tablici: ST) odnosi se na riječi koje su odabrane kako bi u čitatelju pobudile emocije, najčešće negativne. Primjeri su imenice kao „čudovište“, „manijak“ i „pokolj“, glagoli kao „masakrirati“, „terorizirati“ i „zgroziti“ te pridjevi kao „monstruozan“, „stravičan“ i „poremećen“. Nadimci po kojima su ubojice poznati kao „Čudovište iz Milwaukeeja“ za Jeffreyja Dahmera, nisu ubrojani u senzacionalističku terminologiju. Pozitivne karakteristike ubojice (u tablici: PKU) odnose se na pozitivne reference na osobni karakter ubojice, aktivnosti u kojima je sudjelovao i slično, tj. sve ono što ubojicu prikazuje na poželjan način. Primjeri su reference na ubojicu kao na „normalnu“ osobu, dobroga supruga ili oca, pojedinca koji na bilo koji način pridonosi zajednici. Ubrajaju se i pozitivne reference na izgled ubojice jer čitatelji najčešće dobar izgled povezuju s pozitivnim osobinama, neovisno o tome koliko su izgled i ponašanje zaista povezani. Također, ovdje se ubrajaju pozitivne aktivnosti u školi, na poslu i u vojsci. Negativne karakteristike ubojice (u tablici: NKU) odnose se na negativne reference na osobni karakter ubojice, aktivnosti u kojima

¹¹ Strojno prevedene tekstove je lako prepoznati jer puno toga nema smisla, pri čemu se osobito ističe pisanje o muškim žrtava u ženskom licu (ili obrnuto) te prijevodi frazema koji u hrvatskom jeziku zvuče potpuno drugačije.

je sudjelovao i slično, tj. sve ono što ubojicu prikazuje na nepoželjan način. Primjeri su reference na devijantno ponašanje u mladosti, nasilje prema obitelji i prijateljima i slično. Iz istih razloga kao i za pozitivne karakteristike, ubrajaju se negativne reference o izgledu ubojice. Također, u negativne karakteristike ubraja se napuštanje fakulteta, otkaz na poslu i nečasni vojni otpust. U tekstovima se analizira zastupljenost ta tri faktora, a rezultati su prikazani u tablici uz broj riječi (u tablici: BR) teksta jer nije isto 15 senzacionalističkih terminu u tekstu od 300 riječi i u tekstu od 1300 riječi. Moguće je da će se među rezultatima karakteristika ubojica pojaviti dva broja (jedan unutar zagrada i jedan izvan njih). U tom slučaju, broj izvan zagrada odnosi se prvo pojavljivanje određene karakteristike u tekstu, a broj unutar zagrada na ponavljanje određene karakteristike u tekstu.

Uz ta tri faktora gledalo se i na to koliko se poštuju (ili ne poštuju) profesionalni novinarski standardi izvještavanja (istinitost, poštenje, točnost, uravnoteženost i nepristranost). Istinitost se odnosi na to da je sve što je napisano u tekstu istina. Tvrdnje moraju biti provjerene, a ne glasine i slično. Poštenje se odnosi na to da činjenice trebaju biti odvojene od komentara i ne smiju se prešutjeti. Događaji moraju biti prikazani što dosljednije. Točnost se odnosi na neispravnosti koje proizlaze iz neznanja ili brzine. Najčešće se radi o neispravno napisanim imenima i brojčanim podacima. To se ne čine kao velike greške, ali umanjuju vjerodostojnost. Uravnoteženost se odnosi na potrebu da se prikažu sve strane događaja o kojem se izvještava. Nepristranost se odnosi na to da svim stranama moramo dati priliku te da se ne smijemo prikloniti jednoj od strana, već biti što je moguće više objektivni.

Kako bi se dobila potpuna slika prikaza serijskih ubojica u medijima, proučena je i oprema. Naslov može otkriti što je po autoru najvažniji/najzanimljiviji element vijesti. Također, zanimljivo je vidjeti tko je ili što je u fokusu fotografija. Isto vrijedi za međunaslove i naglašene riječi. Uz to, pažnja je posvećena nekolicini pitanja. Opisuju li autori tekstova psihološki profil ubojice? Primjenjuju li teorije uzročnosti? Opisuju li *modus operandi*¹² ubojice? Na koji način pišu o žrtvama? Navode li izvore? Odgovori na ta pitanja upotpunjavaju medijsku sliku o serijskim ubojicama.

Drugi i puno jednostavniji dio istraživanja bavi se filmovima i, u slučaju Andrewa Cunanana, serijom. Budući da se radi o usporednom istraživanju, filmovi i serija moraju biti

¹² Način djelovanja. U kontekstu serijskih ubojica, odnosi se na metodu kojom ubojica ubija, ali i ono što slijedi prije i poslije ubojstva (primjerice, uhođenje prije ili nekrofilija poslije ubojstva), ako se određeno djelovanje ponavlja u većini ubojstava.

vezani uz iste serijske ubojice koji su analizirani u prvom dijelu istraživanja (Teda Bundyja, Jeffreyja Dahmera i Andrewa Cunanana). Ne smiju biti stariji od pet godina jer je cilj drugog dijela istraživanja ispitati trend koji se pojavio u posljednjih nekoliko godina, a to je romantiziranje serijskih ubojica u filmovima i serijama.

9.1. Ted Bundy

Theodore Robert Bundy, poznatiji kao Ted Bundy, rođen je 1946. godine u Burlingtonu u Vermontu. Odrastao je vjerujući da su mu djed i baka roditelji, a majka sestra. Ne zna se tko mu je otac. Kao tinejdžer je imao socijalnih problema, ali na fakultetu se promijenio. Bio je uspješan student psihologije. Volontirao je za vrijeme izbornih kampanja te na liniji za prevenciju suicida. Život mu je bio manje-više savršen. Međutim, u roku od godinu dana život mu se raspao. Djevojka ga je ostavila, saznao je istinu o svom porijeklu te nije ostvario pravo upisa na pravni fakultet koji je želio. Može se reći da je doživio „krizu identiteta“ što je utjecalo na osobu koja je postao. Bundy je 1969. godine upoznao Elizabeth Kloepfer, djevojku s kojom je bio u vezi više od šest godina. Međutim, čini se da nikad nije zaboravio Diane Edwards, djevojku koja ga je ostavila, jer su sve njegove žrtve sličile na nju.

Bundy je između 1974. i 1978. godine silovao i ubio 30 djevojaka. Moguće je da je žrtava bilo više, ali to je broj koji je priznao. Prva poznata žrtva je studentica Karen Sparks koju je pretukao metalnom šipkom nakon što je provalio u njezinu sobu. Preživjela je napad, ali je pretrpjela trajno oštećenje mozga. Druga poznata žrtva je studentica Lynda Ann Healy koju je onesvijestio i oteo. Njezino tijelo pronađeno je nešto više od godinu dana kasnije. Bundyjev *modus operandi* bio je da se pravi ozlijeđen te žrtvu namami u područje bez svjedoka gdje bi ju savladao. Druge žrtve je pretukao tupim predmetom i silovao nakon provala u njihovu sobu. Jednu žrtvu pokušao je oteti praveći se da je policajac, ali Carol DeRonch je uspjela pobjeći. Osuđen je zbog pokušaja otmice, nakon čega je dva puta pobjegao iz zatvora. Drugi bijeg ga je odveo u Floridu gdje je počinio tri ubojstva. Prvo je upao u Chi Omega sestrinstvo gdje je pretukao četiri djevojke: Lisu Levy, Margaret Bowman, Karen Chandler i Kathy Kleiner. Chandler i Kleiner su preživjele. Nedugo nakon toga napao je još jednu djevojku u susjedstvu, Cheryl Thomas, koja je također preživjela napad. Nekoliko tjedana kasnije, oteo je i ubio Kimberly Leach, 12-godišnju djevojčicu. Uhićen je 15. veljače 1978. godine te osuđen na smrt. Na električnoj stolici pogubljen je 24. siječnja 1989. godine.

9.1.1. Rezultati istraživanja

Tablica 2: Ted Bundy

	ST	PKU	NKU	BR
T1	6	5 (+3)	2	1054
T2	2	2	0	292
T3	15	6 (+1)	2	2361
T4	1	0	0	417
T5	13	3 (+4)	1	910
T6	14	5 (+1)	0	1275
T7	6	1	0	750
T8	9	5 (+3)	0	1166
T9	8	9 (+9)	3	1127
T10	8	1	0	802
	82	37 (+21)	8	10154

Kao što je vidljivo iz tablice, senzacionalistički termini se često koriste. Na engleskom jeziku najčešće su se koristili termini „notorious/infamous serial killer“, „horrific/horrifying murders“, „twisted (serial) killer“ i „ultimate recapture“. Prvi termin pojavio se četiri puta, drugi tri, a ostali dva. S obzirom na broj termina koji se sveukupno koristio, možemo zaključiti da su novinari bili poprilično originalni u odabiru senzacionalističke terminologije. Primjeri su: „murderous career“, „terrorize“, „terrifying serial killers/killing spree“, „predator“, „extremely brutal“, „sadistic pleasure“, „obsessive homicidal fantasies“, „perfect killing machine“, „reign of terror“, „sick/vile acts“, „gruesome crime“ i „maniac“. Na hrvatskom jeziku najčešće su se koristili izrazi „krvavi/krvnički/ubilački pohod“ i „zloglasni serijski ubojica“. Prvi termin se koristio tri puta, drugi dva, a svi ostali jednom. Primjeri ostalih izraza su „stravično čudovište“, „nepopravljivi psihopat“, „uvrnuta ubojstva“, „masakrirao“ i „haračio“.

Pozitivne karakteristike naglašavaju se više nego negativne. Ted Bundy je ubojica kojega obilježava dualnost, a ne broj ubojstava ili *modus operandi*. Dualnost se odnosi na kontradikciju između normalnosti i abnormalnosti u kontekstu toga da je Bundy naizgled normalan, zgodan, šarmantan, obrazovan i uspješan, a iznutra „čudovište“. Drugi dio nema potrebe naglašavati jer proizlazi iz same činjenice da je serijski ubojica, ali zato novinari nabrajaju njegove pozitivne karakteristike. To je osobito senzacionalno jer, ako je čovjek poput Bundyja ubojica, onda ubojica može biti bilo tko. Ta pomisao izaziva emocionalnu reakciju. Pozitivne karakteristike koje su se najčešće isticale su Bundyjev dobar izgled i karizma, visoko obrazovanje i

inteligencija, politički angažman i volontiranje na liniji za prevenciju suicida te činjenica da nije imao prijašnji kriminalni dosje. Negativne karakteristike uglavnom su se svodile na izolacijske tendencije u mladosti, špijuniranje žena i krađu. Vrijedi spomenuti i to da svi tekstovi opisuju ili, u najmanju ruku, spominju Bundyjeve bjegove iz zatvora. Njihovi detaljni opisi uzdižu ga na razinu heroja. Iako je drugi bijeg kulminirao ekstremnim nasiljem i odnio tri života, čovjek se ne može načuditi Bundyjevoj odvažnosti i domišljatosti koje su ga držale korak ispred vlasti.

Naslovi su pretežno senzacionalistički. Uglavnom su korektni, unatoč senzacionalizmu, iako je tri naslova potrebno dodatno komentirati. „Ted Bundy had sex with decapitated corpses and kept victims’ heads as trophies“ (T6) – ovo je poluistina koja će biti objašnjena pri analizi profesionalnih novinarskih standarda izvještavanja. „Noćna mora SAD-a: Zgodan, obrazovan i - ubojica 36 žena“ (T9) – moguće je da je ubio 36 žena, ali moguće je i da nije. Ne znamo koja je stvarna brojka. „On je bio definicija zla. Pobjegao je iz zatvora i ubio četiri djevojke“ (T10) – ovdje se vjerojatno misli na drugi bijeg koji je rezultirao ubojstvima triju djevojaka, a ne četiriju. Međunaslova i naglašenih riječi uglavnom ili nema ili nisu senzacionalistički. Iznimka je T9 koji ima međunaslove kao „Nezaustavljivi krvavi pohod“ te „Uvrnuta ubojstva i rituali“, dok su u tekstu naglašene cijele rečenice koje su pretežno neistinite. Fotografije uglavnom nisu senzacionalističke. Što se tiče fotografija žrtava, najčešće se pojavljuje fotografija Bundyjeve posljednje žrtve, 12-godišnje Kimberly Leach. U nekoliko tekstova uvršteni su kolaži fotografija žrtava, iako ne pišu na svima njihova imena.

Izvori se uglavnom pišu ako se radi o citatima i fotografijama, ali za bilo što drugo izvori najčešće nisu navedeni. Iznimka je T1 koji je ujedno i najkorektnije napisan u odnosu na druge izabrane tekstove. To je iznenađujuće jer je T1 objavljen na portalu koji se bavi temama kao što su ljepota, moda, zdravlje, prehrana i ideje za dom. Vrijedi spomenuti i T8, tekst¹³ na hrvatskom jeziku s *Expressa* koji je kopija (uz manje izmjene) teksta¹⁴ na engleskom jeziku s američkog portala/časopisa *Esquire*.

Tri teksta spominju da je Bundy odrastao vjerujući da su mu djed i baka roditelji, ali ni u jednom nije objašnjeno kako je to moglo utjecati na njega. Dva teksta spominju da ga je u mladosti ostavila djevojka, ali ni u jednom nije objašnjeno kako je to moglo utjecati na njega. U jednom se tekstu spominje kako mu na mozgu nisu utvrđene nikakve abnormalnosti, tj. eliminira se biološka uzročnost, a da se pritom ne nudi neko drugo moguće objašnjenje. Ukratko, tekstovi

¹³ <https://express.24sata.hr/life/ovako-je-izgledao-zadnji-dan-najlu-eg-ubojice-na-svijetu-21416>

¹⁴ <https://www.esquire.com/entertainment/a27363554/ted-bundy-extremely-wicked-execution/>

ne opisuju psihološki profil ubojice i ne primjenjuju teorije uzročnosti. Suprotno tome, *modus operandi* je u većini tekstova opisan, iako samo jedan tekst koristi taj izraz, tj. stručnu terminologiju.

Među žrtvama, najčešće se spominju Chi Omega ubojstva i 12-godišnja Kimberly Leach. To nije iznenađujuće. Chi Omega ubojstva su šokantna jer je u kratkom vremenskom roku napadnuto pet djevojaka. Također, to su najbrutalnija Bundyjeva ubojstva. Kimberly Leach je dijete, a djeca su osjetljiva skupina te među čitateljima izazivaju više emocija i empatije od ostalih žrtava. Većina žrtava se ne spominje imenom i prezimenom, nego su rečenice u stilu „committed three more murders“ (T2). Žrtve koje su potpisane, uz ime i prezime znaju imati navedenu dob. O žrtvama se najčešće ne piše ništa osobno, već se samo opisuje način na koji su ubijene. Žrtve u tekstovima nisu cjelovite osobe, već samo objekti zločina, tj. dolazi do njihove objektivizacije.

9.1.2. Profesionalni novinarski standardi izvještavanja

Uz iznimku T1, T2, T4 i T5 u kojima se profesionalni novinarski standardi izvještavanja uglavnom poštuju, svi ostali tekstovi ispunjeni su brojnim neistinama, poluistinama, glasinama, gramatičkim pogreškama i komentarima.

„Bundy would often spend the night with the corpses of those he had killed and would return again and again to have sex with their dead bodies“ (T6). Istina je da je Ted Bundy bio nekrofil, istina je i to da se vraćao na mjesta gdje je ostavio tijela. To je šokantna činjenica koja izaziva emociju (zgražanje) pa nije iznenađujuće da se spominje u većini tekstova. Međutim, pojedini ju novinari očito nisu smatrali dovoljno senzacionalnom te su se na tu činjenicu nadovezali pretjerivanjem i neistinama, npr. „te se upuštao u posmrtno rituale u kojima bi ubijenim djevojkama prao kosu ili im nanosio šminku“ (T9). To nije istina. Međutim, moguće je da su ovom slučaju zamijenili Teda Bundyja s Carol Bundy¹⁵, koja je zaista to učinila. „In a further gruesome confession, Bundy even admitted to eating parts of his victims' bodies so he could „possess“ them and they would become part of him“ (T6). Još jedna neistina. Bundy je jednu žrtvu ugrizao za vrijeme napada toliko jako da je ostao otisak zubi koji se kasnije koristio protiv njega kao dokaz na suđenju. Međutim, Bundy nije kanibal, nije jeo dijelove tijela svojih žrtava.

¹⁵ Carol Bundy i Douglas Clark, poznatiji kao Sunset Strip Killers, ubili su nekoliko ljudi 1980. godine. Carol Bundy i Ted Bundy su nepovezani, tj. slučajnost je da imaju isto prezime.

Citat koji novinar koristi u tekstu riječi su koje je Bundy izgovorio, ali one su izvađene iz konteksta.

„Istodobno su se pojavljivali dokazi koji su ga povezivali i s ubojstvima u drugim državama, a 1977. godine iskoristio je to što su ga vozili na drugo suđenje da pobjegne. U transportu nije bio vezan, pa je iskočio kroz prozor, a u bijegu je bio šest dana prije no što je uhićen“ (T10). Ovo je nespretno složena rečenica koja navodi na pomisao da je Bundy pobjegao za vrijeme prijevoza do odredišta, iako je zapravo pobjegao kada su stigli na odredište. S obzirom na to da je Bundy bio „sam svoj odvjetnik“, dopušteno mu je da bez lisica pretražuje knjižnicu. Kada mu se je ukazala prilika, iskočio je kroz prozor, ozlijedivši gležanj pri padu, i pobjegao. „Prije nego što je opet uhićen blizu Alabame Bundy je ubio još dvije djevojčice stare 12 i 14 godina“ (T9). Bundy je ubio Kimberly Leach, 12-godišnju djevojčicu (koja je ujedno Bundyjeva posljednja žrtva), ali 14-godišnjakinju nije ubio. Djevojčica na koju se vjerojatno misli u tekstu je 14-godišnjakinja kojoj je prišao muškarac, kasnije identificiran kao Ted Bundy, dok je čekala brata da dođe po nju. Muškarac se predstavio kao vatrogasac i počeo joj postavljati pitanja, ali ona je znala da ne smije pričati sa strancima. Brat je došao po nju prije nego što se je išta dogodilo.

„Bundy je napao još jednu studenticu kojoj je slomio rame, donju čeljusti i lubanju na pet mjesta. Ona je preživjela, ali je ostala gluha i nije mogla nastaviti karijeru profesionalne plesačice“ (T9). Ovo je poluistina. Ostala je gluha na jedno uho, a ne u potpunosti kako se da zaključiti iz rečenice. „His grandfather would regularly beat both Ted and his mother“ (T3). Ovo je nepotvrđena informacija. Bundyjev djed je bio nasilan čovjek koji je zlostavljao svoju ženu i kćer te mučio životinje. Međutim, ne znamo je li bio nasilan prema unuku. Bundy tvrdi da nije, a svoje djetinjstvo opisuje kao idilično. Naravno, moguće je da ga sjećanja zavaravaju (nije neobično da serijski ubojice imaju iskrivljena sjećanja vezana uz djetinjstvo).

Dvije greške koje su se ponovile u više tekstova vezane su uz broj dana koje je Bundy proveo na slobodi nakon prvog bijega i broj žrtava u Floridi. „He was caught eight days later“ (T6, T7). „Bio je to njegov drugi bijeg te godine, ranije je iskočio kroz prozor a uhvaćen je četiri dana nakon“ (T8). Bundy je prvi put pobjegao 7. 6. 1977. godine, a uhvaćen je 13. 6. 1977. godine. U bijegu nije proveo osam dana, niti četiri, već šest. „In January 1978 Bundy broke into he Chi Omega sorority at Florida State University and raped and killed four women in just 15 minutes ... He then bludgeoned death two other students, Karen Chandler and Kathy Kleiner, who were sleeping in an adjoining bedroom“ (T6). Ubio je dvije djevojke, a ne četiri. Karen Chandler i Kathy Kleiner su preživjele napad. „Nakon prvog uhićenja, čak je dva puta uspio pobjeći, a tijekom drugog bijega, u rujnu 1976., u samo jednoj noći napao je pet djevojaka, pri čemu je tri ubio!“ (T10) Ubio je dvije djevojke, a ne tri. Također, ovdje su pogriješili i datum. Napad se dogodio u siječnju 1978., a ne u rujnu 1976. godine.

Pronađeno je još nekoliko grešaka vezano uz datume, a ostali su brojevi uglavnom ispravni. Zanimljiva je sljedeća rečenica: „Liječnici su njegovu smrt proglasili u 19:16“ (T8). Ustvari su ju proglasili u 7:16, ujutro. Ovdje se vjerojatno radi o lošem prijevodu s engleskog jezika, nepoznavanju razlike između AM i PM. Među brojevima, zanimljive su i špekulacije vezane uz broj žrtava, npr. „čovjeka koji je priznao da je silovao i ubio 30 žena i djevojka, iako se smatra da je njegovih žrtava bilo barem 50“ (T10). „Na kraju je dokazano da je ubio između 30 i 36 žena, no mnogi istražitelji smatraju da je taj broj bio i mnogo veći - najmračnija pretpostavka seže sve do brojke od 70 žrtava“ (T9). „Bundy is believed to have killed up to 100 women“ (T6). „Bundy confessed to more than 30 murders across several states in the 70s but experts estimate the real number could exceed 100“ (T7). Negdje pišu 50, negdje 70, negdje 100; brojke su šarene.

Međunaslov „Justice is Served“ (T4) smješten iznad paragrafa koji govori o Bundyjevoj smrti na električnoj stolici ukazuje na podršku smrtnoj kazni. Slično je s riječima „finally/napokon/konačno“ koje su često dodavane u rečenicama koje govore o Bundyjevoj smrti ili uhićenju. „After two trials, Bundy was finally sentenced to death“ (T1). „Bundy was finally executed by electric chair on January 24, 1989.“ (T3). „...što im je pomoglo i da ga napokon uhite“ (T10). „Konačno je uhvaćen 1978. godine u veljači“ (T8). Prilozi kao „sickeningly“ ukazuju na mišljenje novinara. „Sickeningly, Bundy later described how he treated murder like a sport...“ (T6). Isto je sa sljedećom rečenicom: „Ted Bundy described himself as ‘the most cold-hearted son of a bitch you’ll ever meet’. His crimes certainly prove that statement true“ (T3). Istina je da bi se sa svim gore navedenim složila većina ljudi, ali novinari bi se svejedno trebali suzdržati od komentara i tekstove pisati objektivno koliko je to moguće, a ne komentirati samo zato da tekstove učine senzacionalnijima.

U tekstovima su pronađene brojne gramatičke greške i tipfeleri. Najviše ih je imao T8 (express.24sata.hr). „Bundy was tried and convicted of the Florida murders and sentenced to the electric chair, where he died on February 10, 1980.“ (T2). Zbog loše složene rečenice, zvuči kao da je umro 1980. godine, iako je to godina kada je osuđen. „In 1977, Bundy was extradited to Colorado after **he charged** with a murder there“ (T2). „In January 1978 Bundy broke into **he** Chi Omega sorority at Florida State University and raped and killed four women in just 15 minutes“ (T6). „He then **bludgeoned death** two other students, Karen Chandler and Kathy Kleiner, who were sleeping in an adjoining bedroom“ (T6). „Film se većinom bavi istraživanjem njegova odnosa **sa** bivšom djevojkom Elizabeth Kloepfer“ (T8). „Priča o danu i **danim** koji su prethodili njegovoj smrti“ (T8). „Vlakna Bundyjeve kose odgovarala **je** onima pronađenima u maski, a snažan dokaz protiv ubojice bio je i ugriz koji je pronađen na **Lisa** Levy (T8). „Počeo je istraživati nestanke i drugih mladih **djevojka**“ (T10).

9.1.3. Krajnje izopačen, nepojmljivo zao i opak (2019.)

Elizabeth Kendall (pseudonim) je u svibnju 2017. godine na internetu naišla na informaciju da se snima novi film o Tedu Bundyju, ispričan iz perspektive njegove dugogodišnje djevojke. Ta ju je informacija šokirala. Naposljetku, kako se može snimati film o njoj, a da je nitko ništa nije pitao? U proširenom izdanju memoara *The Phantom Prince: My Life with Ted Bundy*, Kendall je napisala da je film o Tedu Bundyju posljednja stvar koju želi jer obnovljeni interes za njegov život rezultira obnovljenim interesom za njezin život i život njezine kćeri. Također, smatra kako je Ted Bundy zaslužio da padne u zaborav, a ne da se svakim novim filmom/serijom dovodi u središte pozornosti.

Naslov filma „Krajnje izopačen, nepojmljivo zao i opak“ riječi su kojima je sudac Edward D. Cowart opisao Bundyjeve zločine tijekom izricanja presude 1979. godine. Zanimljivo je da je isti sudac nedugo nakon toga Bundyju rekao sljedeće: „Vi ste bistar mladić. Bili biste dobar odvjetnik.“¹⁶ Ponekad se čini da je redatelj Joe Berlinger u filmu, unatoč njegovom nazivu, htio pokazati upravo tu, ljepšu stranu Bundyja.

Teda Bundyja glumi Zac Efron, kojega su proslavile uloge u filmskom serijalu *High School Musical*. Kamera se neprestano približava Efronovom licu, zadržavajući se na njegovom prikazu Bundyja kada je najsimpatičniji, najšarmantniji i najzabavniji, dok brutalne trenutke preskače. Čak i kad film kritizira Bundyjeve zločine, istovremeno hvali njegovu karizmu. Istina je da Bundyju karizme nije nedostajalo, ali ona za njega nije bila samo vještina, već smrtonosno oružje psihološke manipulacije.

Bundyjeva ustrajnost u filmu je oblikovana kao romantična, herojska ustrajnost prema ženi koja ima njegovu naklonost, a ne kao emocionalna manipulacija koja je žene dovodila u zabludu do njihove eventualne smrti. Najveći dio filma fokusiran je na suđenje, tj. na inteligenciju i humor kojima je Bundy očarao cijelu sudnicu. Ubojstva u filmu nisu prikazana, a jedna mračnija scena pred kraj filma ne može izbrisati dva sata koje je Efron proveo šarmirajući gledatelje.

U jednoj sceni filma, djevojke koje prate njegovo suđenje komentiraju kako je Ted Bundy „divan“, kako se „ne čini kao osoba koja bi ubila nekoga“ i kako ga „vole“. Upravo su to osjećaji koje film izaziva u gledateljima, pogotovo djevojkama. Film nam možda govori da je Bundy loš, ali svojim pristupom pokazuje divljenje inteligentnom i šarmantnom mladiću kojega glumi

¹⁶ <https://www.local10.com/entertainment/2019/01/28/title-of-new-ted-bundy-movie-derives-from-miami-judges-statement/>

zgodni i popularni Zac Efron. U konačnici, muškarac koji je silovao i ubio brojne žene i dalje je u središtu pozornosti.

9.2. Jeffrey Dahmer

Jeffrey Lionel Dahmer rođen je 1960. godine u Milwaukeeju u Wisconsinu. Imao je relativno normalno djetinjstvo. Bio je zanemarivan, ali ne i zlostavljan. Majka je imala problema s anksioznošću i depresijom te je stalno bila na sedativima, a otac većinu vremena provodio u laboratoriju gdje je radio kao kemičar. Dahmer je bio usamljeno dijete, iako je dobrim dijelom sam sebe izolirao. Imao je psihičkih problema i teško izražavao emocije. Hobi mu je bio sakupljanje i seciranje lešina. Stvari su se pogoršale kada je shvatio da je homoseksualac što nije bilo lako biti u Americi 1970-ih. Počeo je piti s 14 godina. Na nastavi nije bio koherentan, ali profesori nisu obraćali pozornost na to. Prijelomna točka u njegovom životu bila je rastava roditelja nakon čega su majka i brat otišli svojim putem, a otac svojim. Dahmer je u ljeto 1978. godine ostao sam u kući. Nedugo nakon toga pokupio je autostopera Stephena Hicksa. Pili su pivo i pričali. Sve bilo u redu dok Hicks nije pokušao otići. Dahmer nije htio opet biti napušten pa ga je udario utegom i ubio. Dijelom zato što se bojao policije, dijelom zato što je znao da to nije moralno ispravno, odlučio je da nikad više neće ubiti. Pokušao je sve da suspregne ostvarivanje svojih najmračnijih fantazija. Alkohol, fakultet, vojska, preseljenje, život s bakom, religija, krađa modela iz izloga i prekapanje grobova – ništa nije djelovalo. Naposljetku je zaključio da mu preostaju samo živi muškarci koje bi upoznao u gej barovima ili kupalištima, drogirao te, jednom kad zaspu, ležao pored njih i masturbirao. Međutim, 1987. godine probudio se uz mrtvo tijelo Stevena Tuomija. Nije se sjećao ubojstva. Tada je odustao od borbe protiv sebe samoga. Između 1987. i 1991. godine ubio je 16 mladića i dječaka. U svoj stan žrtve je namamio obećanjem pića, filmova i seksa ili lagane zarade (poziranja za fotografije). Drogirao ih je i ubio. Jedno vrijeme spavao je s tijelom, a zatim ga je raskomadao i rastopio u kiselini. Dijelove tijela i fotografije žrtava čuvao je kao suvenire. Ostatak je pojeo ili bacio. Nekrofilija dolazi od potrebe za kontrolom partnera, osiguranjem da ga partner neće napustiti. Kanibalizam je način da budu zajedno i onda kada nisu. Dahmerova posljednja žrtva bio je 32-godišnji Tracy Edwards, koji je uspio pobjeći i dovesti policiju. Kada su policajci 22. srpnja 1991. godine pretražili Dahmerov stan, pronašli su razne dijelove tijela, uključujući četiri ljudske glave u hladnjaku i zamrzivaču te tri ljudska trupa u buretu napunjenom kiselinom. Dahmer je osuđen na doživotni zatvor, ali ga je 28. studenog 1994. godine ubio Christopher Scarver, također zatvorenik.

9.2.1. Rezultati istraživanja

Tablica 3: Jeffrey Dahmer

	ST	PKU	NKU	BR
T1	9	0	5 (+1)	483
T2	19	1 (+1)	2	467
T3	18	0	7 (+1)	1185
T4	5	0	5	1355
T5	6	1	2	575
T6	6	0	1	1164
T7	21	1	4	1823
T8	10	0	6 (+1)	791
T9	6	0	1 (+1)	383
T10	6	0	1	350
	106	3 (+1)	34 (+4)	8576

Kao što je vidljivo iz tablice, senzacionalistički termini se često koriste. Na engleskom jeziku najčešće su se koristili pridjevi „infamous/notorious“ (serial killer, murderer, cannibal...), „gruesome“ (murders, photos, acts...) i „horrific“ (crimes, killing spree, encounter...). Pridjevi „infamous/notorious“ koristili su se devet puta, a „gruesome“ i „horrific“ šest puta. Primjeri ostalih korištenih termina su: „deranged cannibal“, „monster“, „bloodfest“, „heinous nature/crime“, „carnage“, „murderous/killing rampage“, „unspeakable crimes“, „macabre killings“, „bizarre shrine“, „grisly mementos“ i „sickening urges“. Na hrvatskom jeziku najčešće su se koristili izrazi „ubilački pohod“, „zloglasni serijski ubojica“ i „stan/kuća strave“. Sva tri izraza koristila su se dva puta. Primjeri ostalih izraza su „stravični suveniri“, „monstruozne memorabilije“ i „najmonstruozniji/najokrutniji serijski ubojica“.

Film *Kad jaganjci utihnu* izašao je pola godine prije nego što su policajci u Dahmerovom stanu pronašli dijelove tijela njegovih žrtava. U vrijeme kada je Dahmer uhićen, film je bio na vrhuncu popularnosti. Mediji su iskoristili tu vezu te se fokusirali na kanibalistički aspekt Dahmerovih ubojstava. To se do danas nije promijenilo, najvjerojatnije zato što je kanibalizam suviše lako senzacionalizirati.

Dahmerove pozitivne karakteristike u tekstovima se rijetko naglašavaju i svode se na rad u tvornici čokolade i služenje u vojsci. Pritom se u većini tekstova spominje da je i jedno i drugo završilo otpustom zbog problema s alkoholom pa i te pozitivne karakteristike postaju negativne. Suprotno tomu, negativne karakteristike se naglašavaju u velikom broju, a uključuju

kanibalizam, nekrofiliju i pedofiliju, samotnjačke tendencije i alkoholizam u mladosti kao i prethodni kriminalni dosje (seksualno prijestupništvo). Možemo primijetiti da je odnos pozitivnih i negativnih karakteristika kod Dahmera suprotan odnosu pozitivnih i negativnih karakteristika kod Bundyja. To je zato što Bundyja kao ubojicu obilježava dualnost (objašnjeno pri opisu Bundyjevih pozitivnih i negativnih karakteristika), dok Dahmera obilježavaju dijelovi tijela pronađeni u njegovom stanu (kanibalizam) i želja da žrtve pretvori u „zombije“, tj. izopačenost njegovih djela. Kao da ta djela nisu sama po sebi dovoljno strašna, novinari ih odlučuju dodatno naglašavati, senzacionalizirati, preuveličavati i komentirati.

Naslovi se razlikuju po količini senzacionalizma. Ima naslova koji nisu senzacionalistički, ali ima i onih koji jesu. Naslovi su istiniti, iako jedan vrijedi izdvojiti zbog netočnosti. „Jeffery Dahmer: How Racism and Homophobia Allowed Him to Continue His Killings“ (T4) – ime mu nije Jeffery, nego Jeffrey. Zanimljivo je da su autori teksta već u naslovu uspjeli pogriješiti. Četiri naslova se referiraju na tijela žrtava, odnosno ono što je Dahmer činio s njima, na temelju čega možemo zaključiti da je upravo to ono što novinari smatraju najzanimljivijom/najvažnijom činjenicom vezanom uz ovog ubojicu. Fotografije se po količini senzacionalizma također razlikuju od teksta do teksta. U većini tekstova fotografije nisu senzacionalističke. U tekstovima u kojima jesu, najčešće prikazuju sadržaj Dahmerovog hladnjaka, glavu i ruke jedne od žrtava ili alat kojim se koristio za komadanje tijela. U T2 fotografija prikazuje odnošenje madraca natopljenog krvlju iz Dahmerovog stana. Međunaslova i naglašenih riječi najčešće nema, a u slučajevima kada ima, uglavnom su srednje senzacionalistički.

Kao i kod Bundyja, izvori se uglavnom pišu ako se radi o citatima i fotografijama, ali za bilo što drugo najčešće nisu navedeni. Pritom vrijedi spomenuti T9, tekst¹⁷ na hrvatskom jeziku s *Expressa* koji je kopija (uz nešto dodano/izbačeno) teksta¹⁸ na engleskom jeziku s BBC-a i T10, tekst¹⁹ na hrvatskom jeziku s portala studentski.hr koji je kopija (uz nešto dodano/izbačeno) teksta²⁰ na engleskom jeziku s portala history.com. S obzirom na to da su na hrvatskom jeziku analizirana tri teksta, od čega su dva prevedene kopije, možemo zaključiti da je među hrvatskim medijima krađa stranih tekstova (barem na ovu temu) relativno uobičajena praksa.

¹⁷ <https://express.24sata.hr/life/najokrutniji-serijski-ubojica-mladice-je-drogirao-i-pojeo-9097>

¹⁸ http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/february/17/newsid_2731000/2731897.stm

¹⁹ <https://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/pravdi-priveden-zloglasni-serijski-ubojica>

²⁰ <https://www.history.com/this-day-in-history/cannibal-and-serial-killer-jeffrey-dahmer-is-caught>

U polovici tekstova ne spominje se ništa što bi se moglo smatrati psihološkim profilom. U preostaloj polovici spominje se rastava roditelja, problemi s alkoholom i slično, ali ni u jednom tekstu nije objašnjeno kako je to moglo utjecati na njega. Samo T6 pokušava zagrepsti malo dublje te opisuje antisocijalni poremećaj osobnosti i želju za kontrolom partnera, ali i dalje ne daje potpunu sliku. Niti jedan tekst ne spominje Dahmerovu borbu sa samim sobom, niti da se devet godina susprezao od ubojstava. Ukratko, kao i kod Bundyja (s djelomičnom iznimkom T6), tekstovi ne opisuju psihološki profil ubojice i ne primjenjuju teorije uzročnosti. Suprotno tome, *modus operandi* se uglavnom opisuje, iako je u više navrata preskočeno nekoliko koraka, tj. nisu svi tekstovi išli u detalje. Dva teksta koriste taj izraz, i uopće stručnu terminologiju.

Među žrtvama najčešće se spominju Steven Hicks, Konerak Sinthasomphone i Tracy Edwards. To nije iznenađujuće jer je Hicks prva žrtva, Sinthasomphone se povezuje s rasizmom i nesposobnošću policajaca da rade svoj posao, a Edwards je posljednja žrtva čiji je bijeg doveo do Dahmerova uhićenja. Pritom se ne piše ništa osobno o njima, već se samo opisuje njihova smrt ili, u Edwardsovom slučaju, bijeg. Njihova imena i godine uglavnom su navedeni, iako se u slučaju Sinthasomphonea u više navrata pisalo samo „Asian boy“, „the 14-year-old boy“, „the Laotian youth“ ili „mlad i gol Azijac“. O svim ostalim žrtvama uglavnom se piše na sljedeći način: „He killed two more men in 1988, another man in 1989 and four men in 1990“ (T3). To jest, žrtve su samo brojevi. Iznimka je T4 u kojemu su nabrojane sve žrtve uz njihove fotografije, imena i datume smrti; uz naglašavanje važnosti prisjećanja žrtava. Pritom bi autori teksta bili uvjerljivi da nisu pogriješili pri pisanju tri imena (Curtis Straughtter, Errol Linsley, Tony Hughs; trebalo je pisati Curtis Straughter, Errol Lindsey i Tony Hughes) i brojnih datuma. Iz svega toga može se zaključiti da, kao i kod Bundyja, žrtve u tekstovima nisu cjelovite osobe, već samo objekti zločina, što znači da dolazi do njihove objektivizacije.

9.2.2. Profesionalni novinarski standardi izvještavanja

Profesionalni novinarski standardi izvještavanja se djelomično poštuju. U tekstovima su pronađene neistine, poluistine, glasine, gramatičke pogreške i komentari. Bilo ih je puno, ali manje nego kod Bundyja.

Dvije najčešće pogreške koje su se pojavljivale u tekstovima vezane su uz tekućinu koju je Dahmer ulijevao u izbušenu rupu u lubanji žrtava te nabranje onoga što je policija pronašla u Dahmerovom stanu. „Drilling into the heads of his victims and inserting uric acid into their bodies“ (T1). „... vjerovao je da će žrtve pretvoriti u zombije ako im izbuši rupe u lubanji i ubrizga LSD u mozak“ (T9). Nije im ubrizgavao niti mokraću niti droge, već klorovodičnu kiselinu i, u jednom slučaju, kipuću vodu. „Police found four human heads, two human hearts,

male genitalia preserved in formaldehyde, a human torso, and various other remnants of body parts and skin within Dahmer's fridge alone" (T4). To su sve zaista pronašli, ali nije se sve nalazilo u hladnjaku „When cops raided his flat 13 years later they found three human heads in his fridge..." (T2). U hladnjaku se nalazila jedna glava. U zamrzivaču (koji nije dio hladnjaka) su se nalazile tri glave. „Dahmer se složio, a policajac u sobi nije našao nož, no našao je nešto puno stravičnije..." (T8). Našli su puno toga stravičnoga, ali našli su i nož. „Stravične suvenire, poput glava, ruku, nogu i penisa nije bacao..."(T8). Nije skupljao noge. „Police found more than a hundred photographs of Dahmer's victims" (T3). Pronašli su 74 fotografije.

„He strangled and stabbed them in a bloodfest that ended only after a would-be victim overpowered him..." (T2). Dahmer je zadavio svoje žrtve te im poslije raskomadao tijela, ali nije ih probadao. „The teenager ran into the street, desperately asking people to help him" (T3). Tražio je pomoć, ali nije bio sposoban govoriti. „Vidjevši lisice na njemu, policajci su ga zaustavili, prvo pomislivši da je pobjegao drugoj patroli" (T8). Edwards je zaustavio policajce, a ne obrnuto. „Jeffrey would hide himself alongside the route of the male jogger in hope of making his first kill" (T6). Iako je imao fantazije o ubojstvu, nije zaista planirao ubiti džogera. Ustvari ga je samo htio onesvijestiti i ležati pored njega. „Prije i poslije operacije trpio je stravičnu bol, a nakon svega pretvorio se u samotnjaka koji je po cesti skupljao lešine životinja jer su ga fascinirale kosti koje se sudaraju jedna s drugom. Odlučio je to pomnije proučiti pa je počeo ubijati" (T8). Istina je da je bio fasciniranom kostima koje se sudaraju jedna s drugom, ali to nije razlog zašto je počeo ubijati. „Tijekom suđenja izneseni su dokazi o tome kako je žrtvama davao tablete za spavanje i barem trojici je pokušavao izvaditi mozak" (T9). Ovdje se radi o lošem prijevodu s engleskog jezika. U tekstu iz kojega je ova rečenica kopirana pisalo je da je Dahmer prakticirao lobotomiju što je prevedeno kao vađenje mozga, iako je Dahmer ustvari izbušio rupe u lubanjama triju žrtava te u njih usipao klorovodičnu kiselinu s ciljem da ih dovede u trajno submisivno stanje.

Pronađene su i manje greške koje uključuju neispravno napisana imena i prezimena, datume i brojeve. „After a hiatus of six years, Dahmer continued his streak of abducting and killing young men for the next 13 years" (T4). Devet godina, ne šest. „Due to that charge, Dahmer would serve eight months in a work camp" (T7). Deset mjeseci, ne osam. „He was sentenced to 15 consecutive life terms in jail, but died in 1994 after fellow inmate Charles Sarver beat him to death" (T5). Christopher Scarver. „Jeffery Dahmer was born in Milwaukee, Ohio" (T4). Milwaukee, Wisconsin.

Senzacionalističko komentiranje je prisutno u tekstovima. „The story of serial killer Jeffrey Dahmer will no doubt shock" (T3). „What this involved was incredibly grotesque: he drilled holes into their skulls and injected their brain with boiling water and hydrochloric acid" (T3). Na

mišljenje novinara ukazuju i prilozima kao „unfortunately“, „tragically“, „unsurprisingly“ i „srećom“. „Dahmer was unfortunately part of the small percentage of people who suffered from psychopathy, scientifically known as antisocial personality disorder (ASPD)“ (T6). „Tragically, Jeffrey Dahmer’s victims were often young, ranging in age from 14 to 31“ (T7). „Unsurprisingly, he quickly became infamous as one of the worst serial killers in modern history“ (T7). „Policajci su, srećom, odlučili provjeriti njegove navode pa su pokucali na vrata stana na koja ih je Edwards uputio“ (T8). Također, u nekoliko tekstova, pogotovo u T4, govori se o tome da se Dahmer mogao zaustaviti ranije samo da je policija obavljala svoj posao te se ukazuje na rasizam. To je sve istina, ali čitatelji to i sami mogu zaključiti iz primjera. U profesionalnom novinarstvu subjektivno objašnjavanje nije poželjno.

U tekstovima su pronađene gramatičke pogreške. „Stephen Hicks was **hitch hiking** and caught a ride with Dahmer“ (T4). „Although Dahmer was obviously to blame, he was not solely because several lives could have been **save** if the police had **open** their eyes to the problem“ (T4). „U **intervju** je objašnjavao da je u zatvoru postao religiozan“ (T8). „Priznao je da je ubio čak sedamnaest mladića i dječaka i osuđen **je petnaest** uzastopnih doživotnih kazni“ (T9). „Tijekom suđenja branio se ludilom, ali **sud Milwaukeeju** nije mu povjerovao“ (T9). „Uz nekoliko foto albuma s dijelovima tijela **svojim** žrtava pronađeno je i nekoliko glava u hladnjaku i zamrzivaču kao i dvije lubanje na računalu“ (T10).

U tekstovima na hrvatskom jeziku prisutni su elementi književno-umjetničkog stila. „I taman kada je htio povikati kolegi da uhiti Dahmera, ovaj mu je šokirano viknuo: – U frižideru je ljudska glava!“ (T8). „Policijski dužnosnik uobičajeno se dosađuje u patroli dok mu jedan neobičan prizor ne zaokupi pažnju“ (T10).

9.2.3. My Friend Dahmer (2017.)

Američki crtač stripova John Backderf, poznatiji kao „Derf“, bio je prijatelj s Jeffreyjem Dahmerom u srednjoj školi. Svoja sjećanja na to razdoblje opisao je u grafičkom romanu *My Friend Dahmer* koji je kasnije poslužio kao baza za istoimeni film. Iz toga se razloga, film o serijskom ubojici koji je ubio, raskomadao i djelomično pojeo 17 dječaka i mladića, žanrom može svrstati u srednjoškolsku dramu.

U scenariju redatelja Marca Meyersa buduće „Čudovište iz Milwaukeeja“, samo je tinejdžer s brojnim problemima kojega glumi Ross Lynch, zvijezda Disney Channela. Od gledatelja se traži da pokušaju razumjeti pa čak i suosjećati s Dahmerom, usamljenim mladićem kojega vršnjaci ismijavaju, a odrasli zanemaruju. Ukratko, film je empatičan portret serijskog ubojice fokusiran na vrijeme prije no što je počeo ubijati.

Suprotno filmu o Bundyju i seriji o Cunananu, *My Friend Dahmer* nije glamurozan. Ustvari se radi o melankoličnoj priči. Međutim, film samim svojim postojanjem glamurizira subjekta. Nije važno jesu li serijski ubojice u medijima prikazani kao žrtve unutarnjih demona i okoline koja ih ne prihvaća ili psihopati jer svakim spomenom njihova slava raste.

9.3. Andrew Cunanan

Andrew Phillip Cunanan rođen je 1969. godine u National Cityju u Kaliforniji. Bio je najmlađi od četvero djece i natprosječno inteligentan. Roditelji su vjerovali da je stvoren za velika djela te su ga tako i tretirali. Dali su mu najbolju sobu u kući i omogućili bolje obrazovanje nego drugoj djeci. Odrastao je vjerujući da je poseban. To se promijenilo kada je njegov otac napustio obitelj kako bi izbjegao uhićenje zbog pronevjere. Iste je godine njegova religiozna majka saznala da je Cunanan homoseksualac što nije dobro prihvatila. Izvana se nije moglo vidjeti da je Cunanan imao problema jer je konstantno izmišljao fantastične priče o svojoj obitelji i osobnom životu. Cunanan je radio kao žigolo, prostituirao se s bogatim muškarcima u zamjenu za darove kao što su plaćeni restorani i putovanja, što je bila njegova ulaznica u svijet luksuza. Međutim, i to se raspalo nakon što je Cunanana ostavio Norman Blachford, njegov najvažniji klijent.

Cunanan je krajem travnja 1997. godine pozvao prijatelja Jeffreyja Traila u stan svog bivšeg dečka Davida Madsona. Taj dan susjedi su čuli svađu i udarce, a dva dana kasnije policija je pronašla Trailovo tijelo. Trail je ubijen s više od 20 udaraca čekićem u glavu. Nedugo nakon toga, Cunanan je Madsona ubio s tri hitca u leđa i glavu. Razlozi za ubojstva su nepoznati, ali mediji osobito vole teoriju o tome da su Trail i Madson bili ljubavnici koje je Cunanan ubio iz ljubomore. Početkom svibnja, Cunanan je mučio i ubio Leeja Miglina. Brutalnost ubojstva i činjenica da je Miglin bogataš kao i Cunananova klijentela navode na pomisao da je između njih postojala veza, ali za to nema dokaza te je vjerojatnije da su potpuni stranci. Pet dana kasnije, Cunanan je ubio Williama Reesea jednim hitcem u glavu i ukrao njegov kamionet. Dva mjeseca kasnije, ubio je Giannija Versacea s dva hitca u glavu na stepenicama njegove vile u Miami Beachu. Motiv za Versaceovo ubojstvo je nepoznat, ali postoje brojne teorije. Osam dana kasnije, Cunanan je počinio samoubojstvo.

9.3.1. Rezultati istraživanja

Tablica 4: Andrew Cunanan

	ST	PKU	NKU	BR
T1	3	2(+1)	2	1737
T2	5	0	1 (+1)	995
T3	5	1	2	557
T4	5	2	1 (+1)	1544
T5	7	1	2	747
T6	10	3 (+2)	3 (+5)	2425
T7	12	5	3 (+1)	1968
T8	8	1	2	491
T9	9	0	0	413
T10	6	0	1 (+1)	563
	70	15 (+3)	17 (+9)	11440

Kao što je vidljivo iz tablice, senzacionalistički termini se koriste često, iako u manjem broju nego u prethodna dva slučaja. To je najvjerojatnije zato što se senzacionalizam kod Cunanana temelji na stavljanju Versacea u prvi plan, a manje na specifičnim riječima. Također, samo su ubojstva Jeffreyja Traila i Leeja Miglina bila nasilna što ostavlja manje prostora za senzacionalizam. S obzirom na to da se senzacionalizam dobrim dijelom temelji na Versaceu, često se koriste izrazi kao „one of the most high-profile fashion designers in the world“ ili „najveće/najblještavije ime svijeta visoke mode“. Za opis Cunananovih ubojstava na engleskom jeziku najčešće se koristila riječ „rampage“ (violent rampage, Cunanan’s rampage), a na hrvatskom „krvavi pohod“. Krvavi pohod je ujedno jedini termin koji se koristio i za Bundyja i za Dahmera i za Cunanana. Također, na hrvatskom jeziku Cunanan je često opisan kao „opsjednuti manijak“ ili „poludjeli obožavatelj“ (što je samo još jedna referenca na Versacea).

Pozitivne i negativne karakteristike u slučaju Cunanana podjednako su naglašene. To nije iznenađujuće. Bundy je poznat po „normalnosti“ i „šarmu“ pa je logično izdvajati njegove pozitivne karakteristike. Dahmer je poznat po nekrofiliji, kanibalizmu i dijelovima tijela koje je čuvao u stanu pa je logično senzacionalizirati ga kao čudovište. Cunanan je poznat po ubojstvu slavne osobe i misteriju koji okružuje motivaciju za njegova ubojstva. To ga stavlja u neutralnu poziciju po pitanju njegovih karakteristika. Pozitivne karakteristike koje su se najčešće isticale su Cunananova inteligencija i obrazovanje. Negativne karakteristike koje su se najčešće isticale su patološko laganje i prostitucija.

Naslovi se razlikuju po količini senzacionalizma. Neki su više, a neki manje senzacionalistički. Od deset tekstova, osam ih u naslovu spominje Versacea. Osobito je zanimljiv

sljedeći naslov: „Misterij star 20 godina: Zašto je gay žigolo ubio Versacea, a nekoliko dana kasnije i sebe?“ (T10). U naslovu su postavljena dva pitanja – zašto je Cunanan ubio Versacea i zašto je ubio sebe? Odgovor daju samo na prvo pitanje. U jednoj rečenici spominju da je Cunanan počinio samoubojstvo osam dana nakon ubojstva Versacea, ali ne nagađaju zašto. Cijeli je tekst fokusiran samo na prvi dio naslova. Također, iz naslova je očito da novinari smatraju da je Cunananova najvažnija (ili publici najzanimljivija) karakteristika to da je „gay žigolo“. Međunaslova i naglašenih riječi uglavnom nema ili nisu senzacionalistički. Iako fotografije također uglavnom nisu senzacionalističke, očito je da novinari imaju preferenciju među žrtvama. Naime, Versace se sveukupno pojavljuje na deset fotografija, Miglin na dvije, a ostale žrtve na jednoj fotografiji.

Jesu li izvori navedeni ili ne ovisi od teksta do teksta. Međutim, sveukupno su se izvori navodili relativno često u odnosu na prethodna dva slučaja. To je zanimljivo jer, za razliku od Bundyja i Dahmera za koje nije teško pronaći činjenice, informacije o Cunananu su uglavnom nagađanja.

Zanimljivo je i to da su tekstovi očito potaknuti serijom *The Assassination of Gianni Versace: American Crime Story* koja je izašla početkom 2018. godine. Polovica ih započinje referiranjem na seriju, a u većini tekstova serija je barem spomenuta. Na ovom primjeru možemo vidjeti kako filmovi i serije „podizuju“ teme koje su se „slegle“ i time ponovo bude interes za serijske ubojice, stavljaju ih u središte pozornosti i daju im željenu slavu.

U većini tekstova nagađa se zašto je Versace ubijen, a samim time spominju se informacije o Cunananu za koje se vjeruje da mogu objasniti ubojstva. Primjerice, spominje se da su ga roditelji tetošili te da je navikao na to da sve dobiva „servirano na pladnju“. Spominje se očevo napuštanje i majčino neprihvatanje njegove homoseksualnosti. Spominje se da je pravio društvo bogatim muškarcima što mu je omogućilo „život na visokoj nozi“. Spominje se da ga je ostavio Norman Blachford, klijent na kojega se je najviše oslanjao, čime je Cunanan izgubio glavni izvor zarade i ulaznicu u svijet luksuza. Naravno, rijetko koji tekst navodi sve to, ali većina uključuje informaciju-dvije, tj. djelomični psihološki profil. U većini tekstova nude se potencijalna objašnjenja za ubojstva. Više je teorija koje se uz to vežu, ali ona koja se je najčešće spominjala u analiziranim tekstovima je HIV teorija prema kojoj je Cunanan vjerovao da je imao HIV (iako je obdukcija pokazala suprotno) te se uputio na „krvavi pohod“ s ciljem osvete prijašnjim partnerima koji su mu mogli prenijeti virus. Ta je teorija jedna od manje vjerojatnih jer nema dokaza da je poznavao posljednje tri žrtve, a kamoli da je bio intiman s njima. Također, nema dokaza da je s Trailom bio išta više od prijatelja što ostavlja Madsona kao jedinu osobu na koju je ova teorija primjenjiva. Unatoč njezinoj maloj vjerojatnosti, nije iznenađujuće da se ta teorija često izdvaja jer su sami pojmovi „HIV-a“, povezanog s homoseksualnošću i „osvete“ senzacija.

Druga teorija koja se je često spominjala je opsesija Versaceom i svime što Versace predstavlja, odnosno svime što Cunanan želi biti (uspješan i bogat gej muškarac koji uživa divljenje drugih i živi u raskoši), iako ta teorija objašnjava samo posljednje ubojstvo. T2 i T6 su najdetaljnije opisali Cunananov psihološki profil i primijenili teorije uzročnosti.

Modus operandi nije opisan niti u jednom tekstu, što je očekivano jer Andrew Cunanan nema klasičan MO, tj. njegova ubojstva i žrtve su previše različiti da bi se MO mogao izdvojiti. Pola tekstova opisuje ubojstva te je moguće složiti sliku u glavi kako je to sve izgledalo. Druga polovica fokusirana je na Versacea pa je nemoguće shvatiti način na koji Cunanan funkcionira kao ubojica. Međutim, to se ne može uzeti kao primjedba jer je iz većine naslova jasno da je fokus na Versaceu.

Žrtve se u tekstovima ili spominju podjednako ili je Versace u prvom planu. Kada su ubojstva opisana podjednako detaljno, priča se uglavnom vrti oko načina na koji su ubijeni i špekulacija zašto (pritom je uglavnom naglašeno da se radi o špekulacijama) te su žrtvama najčešće navedena imena i profesije, bez detalja o njihovim životima. Kao u prethodna dva slučaja, žrtve su svedene na objekte. Tu je, naravno, iznimka Versace o kojemu se pišu dodatne informacije, najčešće vezane uz njegovo modno carstvo. Motivacije za ubojstva nagađaju se u slučaju Versacea te Traila i Madsona. Za Versacea je očito jer se radi o slavnoj osobi, a Trail i Madson su zanimljivi jer ih je ubojica poznavao te se često špekulira da su ubijeni iz ljubomore jer su postali bliži međusobno, nego s Cunananom.

9.3.2. Profesionalni novinarski standardi izvještavanja

Ne samo da su izvori navedeni relativno često u odnosu na Bundyja i Dahmera, ne samo da su psihološki profil i teorije uzročnosti opisani relativno detaljno u odnosu na Bundyja i Dahmera, već se profesionalni novinarski standardi izvještavanja poštuju više nego u prethodna dva slučaja. To ne znači da su tekstovi o Cunananu savršeni. Neistina, poluistina, glasina i komentara ima i ovdje, ali manje od očekivanog. Naposljetku, Cunanan je ubojica čije motivacije i način razmišljanja najmanje razumijemo, ali istovremeno ubojica čije su motivacije i način razmišljanja najdetaljnije opisani. Cunanan je ubojica o kojemu ima najviše špekulacija, ali istovremeno ubojica kod kojega se špekulacije najviše odvajaju od činjenica. To je neobično, ali možda se upravo u tome krije razlog zašto su tekstovi o Cunananu nešto kvalitetniji u odnosu na druga dva slučaja. Scott Bonn je u svojoj knjizi *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Murderers* kao jedan od glavnih razloga ljudske fascinacije serijskim ubojicama naveo želju da se igramo detektiva. Čini se da je upravo to ono što se ovdje dogodilo. Čini se da su novinari Cunanana istražili detaljnije od drugih serijskih ubojica (i pritom

zabilježili gdje su pojedine informacije pronašli), potaknuti misterijem koji predstavlja, u pokušaju da shvate zašto je ubijao.

Tekstovi su pretežito istiniti, a činjenice i špekulacije uglavnom odvojene. Ponekad se predstavlja samo jedna (ili dvije) teorija, čime se pokazuje pristranost, ali pritom se naglašava da se radi o teoriji, tj. ona nije predstavljena kao jedina moguća istina. Na primjeru pitanja veze između Cunanana, Traila i Madsona, možemo vidjeti na koji su se način razlikovale činjenice od špekulacija te na koji se način referiralo na izvore. „While it’s not clear how Cunanan and Trail knew each other, investigators at the time **believe** they had been romantically linked“ (T1). „*The New York Times* reported in 1997 that investigators **believed** that Cunanan and Trail „were romantically linked, at least for a time, while they were living in San Diego. **“If true**, then Cunanan was intimate with both of his first two victims. *Vanity Fair* **theorized** that Cunanan suspected something was going on between them: „Cunanan **may have been** jealous, or suspicious that Madson and Trail were gossiping about him behind his back“ (T2). „Police **believe** that after Trail’s murder, Cunanan held Madson hostage for two days in the apartment with the dead body until the two got into Madson’s car and drove out to an isolated area outside Minneapolis“ (T4). Kao što je vidljivo iz primjera, „believe“ je riječ koja se najčešće koristi pri razlikovanju potvrđenih informacija od pretpostavki. Vezano uz poznavanje Versacea, u većini tekstova je naglašeno da susret nije potvrđen. „However, **it has never been confirmed** that Cunanan and Versace had actually met“ (T4). „Cunanan claims to have met Versace in San Francisco, **although this has not been confirmed**“ (T6). Vezano uz motive ubojstava, u većini tekstova je napomenuto da su nepoznati. „So, why did Andrew Cunanan go on a killing spree? **The definitive answer to that question died with the Cunanan**—especially given his reputation as a notorious liar—but there are **several theories**“ (T2). „Iako su od njegove smrti prošla puna dva desetljeća, motiv za njegovo ubojstvo **još nije rasvijetljen**,...“ (T10). „Budući da nije ostavio nikakvo oprostajno pismo, motivi njegovih ubojstava **nikad nisu objašnjeni**“ (T10).

U kontekstu točnosti i istinitosti, pronađeno je manje grešaka nego u prethodna dva slučaja. Imena su ispravno napisana, osim imena Cunananove majke, koje je svugdje napisano drugačije (Maryann, MaryAnn, Mary Ann, Mary Anne). „In April and May 1997, Cunanan murdered his first two victims in Minnesota: his friend, Jeffrey Trail, and his ex-boyfriend, David Madson“ (T2). Rezultati preliminarne obdukcije pokazali su da je Madson ubijen 2. svibnja (dan prije nego što je pronađeno njegovo tijelo), ali daljnji testovi koje je provela dr. Lindsey Thomas pokazali su da je Madson ubijen 4-6 dana prije nego što je pronađeno njegovo tijelo, možda i 29. travnja. Jednostavnije rečeno, datum Madsonove smrti je nepoznat. „They were at the shore talking inside Madson’s jeep when Madson jumped out of the vehicle and ran away. Cunanan shot him in the back, turned him over, and shot him in the head“ (T6). Madson je pogođen tri

puta, a ne dva kako se da zaključiti iz rečenice. Također, u rečenici su detalji o Madsonovom ubojstvu za koje ne možemo znati jesu li istiniti. Vrijedi spomenuti i to da je T10 previše fokusiran na špekulaciju da je Cunananu namješteno ubojstvo, a da ga je ustvari ubila mafija. Da je mafija upletena u ubojstvo zaista se isprva vjerovalo zbog mrtve grlice pronađene pokraj tijela Versacea, ali uskoro se pokazalo da je grlicu pogodio fragment metka, dakle radi se o slučajnosti te je teorija o mafiji odbačena.

Gramatičkih grešaka i tipfelera pronađeno je podjednako kao u prethodna dva slučaja. „Cunanan was the only one of his siblings to attend a prestigious and expensive private school **school**“ (T1). „Cunanan lost his most supportive sugar daddy and no longer **living** the luxurious lifestyle he wanted“ (T6). „After his junior year, school officials wrote a summary of Cunanan, to be used with college applications, that described him as „an individual in every sense of **he** word” and gave its „enthusiastic recommendation” of him“ (T7). „Na današnji dan, prije dvadeset tri godine, svijet visoke mode izgubio je ako ne najveće, **a ono** barem najblještavije ime. Zalazili su, navodno u iste noćne **krugove** i kretali se u istom krugu ljudi,..“ (T8). „Cunanan, pokazala je istraga, bio je gay žigolo **narcisističke** strukture osobnosti“ (T8). „Ubojica je počinio samoubojstvo samo osam dana kasnije i nikad nije **dao ispričao** svoje razloge za taj strašan zločin“ (T9).

9.3.3. *The Assassination of Gianni Versace: American Crime Story (2018.)*

Unatoč imenu, fokus serije nije na Gianniju Versaceu, već na njegovom ubojici, Andrewu Cunananu. Serija ima obrnutu kronološku strukturu, započinje ubojstvom Giannija Versacea, nakon čega se vraća unatrag, opisujući prethodna ubojstva te istražujući Cunananovu prošlost i motivacije. Postepeno zaranjanje u Cunananovu psihu rezultira razumijevanjem njegovih postupaka i humanizira ga. Iako njegove postupci u seriji nisu opravdani, ovaj pristup riskira Cunananovo glamuriziranje, umjesto da samo pruži uvid u ubojicu.

Cunanana glumi Darren Criss, poznat po ulozi karizmatičnog i samouvjerenog gej mladića Blainea Andersona u glazbenoj komediji *Glee*. Zanimljivo je da su uloge Andersona i Cunanana ustvari jako slične, ako u cijelu priču dodamo Patricka Batemana iz filma *Američki psiho*, odnosno narcizam i ubojstva. Te sličnosti ne uključuju samo gej mladića i karizmu, već i scene pjesma i plesa. Naime, u devet epizoda dugoj seriji o serijskom ubojici ima iznenađujuće puno plesnih scena te pjevanja uz radio u autu. U jednoj sceni, Cunanan u ružičastom donjem rublju pleše uz pjesmu *Easy Lover* Philipa Baileyja i Phila Collinsa, dok se u pozadini guši starac čije je lice trenutak prije oblijepio trakom tako da ne može disati. Ovaj tip scene jednako toliko užasava, koliko i fascinira te osoba ne može skrenuti pogled.

Izvrсна produkcija i postprodukcija te kombinacija vizuala i glazbe, ovu seriju čine gotovo previše lijepom za temu koju obrađuje. Darren Criss, u ulozi Andrewa Cunanana, ubojicu uspješno transformira iz šarmera u psihopata i obrnuto. Šarm i energija Cunanana izdvajaju iz gomile. Dodajmo tomu pločice na trbuhu i savršenu čeljust i čovjek bi zaista mogao pomisliti da bi Cunanan bio vrlo zadovoljan svojim prikazom u seriji. Naposljetku, Cunanan voli biti u centru pozornosti.

10. Zaključak

Prema NVAA (*National Victim Assistance Academy*)²¹, mediji igraju značajnu ulogu u javnoj sigurnosti informirajući građane o porastu i smanjenju kriminala; trendovima u nasilju i viktimizaciji; naporima koji se ulažu u sprječavanje kriminala, smanjenje nasilja i pružanje pomoći žrtvama te mjerama koje pojedinci i zajednice mogu poduzeti za promicanje sigurnosti. Tako je barem u teoriji jer, kao što je vidljivo iz ovog istraživanja, mediji ne obavljaju baš najbolji posao na tom području, barem ne pri izvještavanju o serijskim ubojicama. Rezultati analize pokazali su da se profesionalni novinarski standardi izvještavanja uglavnom ne poštuju jer su ubojice često prikazani na senzacionalistički i pristran način te da su tekstovi ispunjeni brojnim neistinama, poluistinama, glasinama i komentarima čime je potvrđena prva hipoteza.

U analiziranim tekstovima ne opisuju se psihološki profili ubojica niti se primjenjuju teorije uzročnosti što tekstove čini neuravnoteženima. Situacija s izvještavanjem o žrtvama još je gora. O njima se ne piše ništa osobno, već se samo opisuje način na koji su ubijene. Žrtve u tekstovima nisu cjelovite osobe, već samo objekti zločina što znači da dolazi do njihove objektivizacije i dehumanizacije. Iznimka su rijetki slučajevi u kojima je žrtva serijskog ubojstva slavna osoba jer, kako se čini, slava je jedino što osobu čini dostojnom da se o njoj napiše koja rečenica više.

Društvena konstrukcija serijskih ubojica kao slavnih osoba desenzibilizira javnost na stvarne strahote koje su preživjele žrtve serijskih ubojica i njihovi najmiliji. Društvo serijske ubojice smatra važnima, a to je vjerojatno dijelom zbog uloge medija u njihovom veličanju. Međutim, nije posao medija serijske ubojice pretvoriti u „slavna čudovišta“, pogotovo ne kad je upravo to ono što većina serijskih ubojica želi. Nasuprot tome, novinari bi serijske ubojice trebali donekle humanizirati objašnjavanjem njihovih motivacija, ali bez opravdavanja njihovih postupaka. Također bi trebali poraditi na osnaživanju žrtava te prikazati tko su bili prije smrti kao pojedinci. Ne bi smjeli ulaziti u područje senzacionalizma, niti pretvoriti priče o serijskim ubojicama u megaspektakl nasilja. Međutim, sumnjam da će se išta promijeniti jer su ove teme prikladne za sočne naslove i suviše lake za senzacionalizirati, a medijima je profit često na prvom mjestu.

Potvrđena je i hipoteza vezana uz romantiziranje serijskih ubojica u filmovima i serijama. Istraživanje je pokazalo da novi filmovi o serijskim ubojicama u gledateljima izazivaju emocije u rasponu od razumijevanja i empatije do fascinacije i divljenja. U njima su serijski ubojice prikazani kao simpatični i privlačni, karakteristike koje se često pogrešno tumače kao povjerenje.

²¹ https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/academy/chapter18.htm

Utjelovljuju ih popularni glumci s milijunima obožavatelja čime se širi doseg utjecaja ovakvih filmova. Sve to onemogućava da ubojice padnu u zaborav jer se svakim spomenom vraćaju u središte pozornosti.

11. Literatura

Knjige:

- [1] Bentham, Abby. 2015. „Fatal attraction: the serial killer in American popular culture.” *Violence in American Popular Culture*. Ur. Schmid, David. ABC-Clio. Santa Barbara, California. 203-222.
- [2] Bonn, Scott. 2014. *Why We Love Serial Killers: The Curious Appeal of the World's Most Savage Killers*. Skyhorse Publishing. New York.
- [3] Crouthamel, James. 1989. *Bennett's New York Herald and the Rise of the Popular Press*. Syracuse University Press. Syracuse.
- [4] Jenkins, Philip. 1994. *Using Murder: The Social Construction of Serial Homicide*. Walter de Gruyter. New York.
- [5] Klausner, Lawrence. 1981. *Son of Sam: Based on the Authorized Transcription of the Tapes, Official Documents, and Diaries of David Berkowitz*. McGraw Hill. New York. 4.
- [6] Leyton, Elliott. 1989. *Hunting Humans: The Rise of the Modern Multiple Murderer*. Penguin Books. London.
- [7] Malović, Stjepan. 2005. *Osnove novinarstva*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- [8] Michaud, Stephen; Aynesworth, Hugh. 1999. *The Only Living Witness: The True Story of Serial Sex Killer Ted Bundy*. Authorlink. Irving, Texas.
- [9] Najbar-Agičić, Magdalena. 2015. *Povijest novinarstva: Kratki pregled*. Ibis grafika – Sveučilište Sjever. Zagreb – Koprivnica.
- [10] Schmid, David. 2005. *Natural Born Celebrities: Serial Killers in American Culture*. The University of Chicago. Chicago.
- [11] Stephens, Mitchell. 1988. *A History of News: From the Drum to the Satellite*. Viking. New York.
- [12] Tkalac Verčić, Ana; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina. 2010. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada - Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P. Zagreb.
- [13] Vronsky, Peter. 2004. *Serial Killers: The Method and Madness of Monsters*. Berkley Books. New York.

Časopisi i zbornici:

- [14] Branson, Allan. 2013. „African American Serial Killers: Over-Represented Yet Underacknowledged.” *The Howard Journal of Criminal Justice*. 52. 1. 1-18. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2012.00731.x> (pristupljeno 5. svibnja 2021.).
- [15] Haggerty, Kevin; Ellerbrok, Ariane. 2011. „The social study of serial killers.” *Criminal Justice Matters*. 81. 1. 6-7. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09627251.2011.646180> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [16] Hodgkinson, Sarah; Prins, Herschel; Stuart-Bennett, Joshua. 2017. „Monsters, madmen... and myths: A critical review of the serial killing literature.” *Aggression and Violent Behavior*. 34. 282-289. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.11.006>. (pristupljeno 5. svibnja 2021.).

- [17] Jarvis, Brian. 2007. „Monsters Inc.: Serial killers and consumer culture.” *Crime, Media, Culture*. 3. 3. 326-344. <https://doi.org/10.1177/1741659007082469> (pristupljeno 30. svibnja 2021.).
- [18] Natour, Elvira; Anita Jandrić. „ETIOLOGIJA SERIJSKIH UBOJSTAVA.” *Kriminologija & socijalna integracija*. 14. 1. 51-65. <https://hrcak.srce.hr/99051> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [19] Ngange, Kingsley Lyonga; Elempia, Forcha Dominic. 2019. „Sensationalism in Journalism Practice: Analysis of Private and Public Print Media Coverage of Crisis Situations in Cameroon.” *Journal of Mass Communication and Journalism*. 9. 2. 1-7. <https://www.hilarispublisher.com/author-profile/kingsley-lyonga-ngange-446887> (pristupljeno 3. travnja 2021.).
- [20] Repišti, Selman. 2017. „Forenzičko-lingvistička i psihološka studija slučaja bazirana na Zodijakovim pismima.” *Kriminalistička teorija i praksa*. 4. 1/2017. 81-98. <https://hrcak.srce.hr/182435> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [21] Skoko, Božo. 2011. „Hrvatski medijski trendovi 1991. – 2011.” *Diacovensia*. 19. 3. 363-379. <https://hrcak.srce.hr/75075> (pristupljeno 3. travnja 2021.).
- [22] Uzuegbunam, Chikezie. 2013. „Sensationalism in the media: the right to sell or the right to tell?” *Journal of Communication and Media Research*. 5. 1. 69-78. https://www.researchgate.net/publication/304140282_Sensationalism_in_the_media_the_right_to_sell_or_the_right_to_tell (pristupljeno 3. travnja 2021.).

Kvalifikacijski radovi:

- [23] Crane, Casey Killen. 2017. „*You Know Who I Am, Don't You? I'm the One They're Writing About in the Newspapers and on TV*”. Diplomski rad. University of South Florida. Tampa, Florida. <http://scholarcommons.usf.edu/etd/6820> (pristupljeno 5. svibnja 2021.).
- [24] Gross, Molly. 2020. *Serial Murder and Media Coverage*. Završni rad. University of Central Florida. Orlando, Florida. <https://stars.library.ucf.edu/honorstheses/794> (pristupljeno 5. svibnja 2021.).
- [25] Hruška, Sara. 2020. *Senzacionalizam i povjerenje publike*. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. Zagreb. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:388188> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [26] Pace, April Nicole. 2019. *Serial killers in popular media: A content analysis of sensationalism and support for capital punishment*. Diplomski rad. Eastern Kentucky University. Richmond, Kentucky. <https://encompass.eku.edu/etd/637> (pristupljeno 5. svibnja 2021.).
- [27] Spychaj, Michael. 2017. „*Serial killers are interesting, they're not heroes*”: *Moral boundaries, identity management, and emotional work within an online community*. Diplomski rad. Wilfrid Laurier University. Waterloo, Ontario. <https://scholars.wlu.ca/etd/1985> (pristupljeno 30. svibnja 2021.).
- [28] Wiest, Julie. 2003. *Serial Killers as Heroes in the Media's Storybook of Murder: A Textual Analysis of the New York Times Coverage of the "Son of Sam", the "Boston Strangler", and the "Night Stalker"*. Diplomski rad. University of Georgia. Athens, Georgia. https://getd.libs.uga.edu/pdfs/wiest_julie_b_200308_ma.pdf (pristupljeno 5. svibnja 2021.).

Mrežni izvori:

- [29] Erskine, Sarah. 2020. *Sick or Evil or Both: „My Friend Dahmer” and the Coverage of White Killers*. <https://medium.com/incluvie/sick-or-evil-or-both-my-friend-dahmer-and-the-coverage-of-white-killers-65cdd1a345f3?> (pristupljeno 6. svibnja 2021.).
- [30] Fox, James Alan; Levin Jack. 2002. *Making celebrities of serial killers elevates threat*. <https://web.northeastern.edu/jfox/Columns/usatoday%20monikers%20oct%2023.htm> (pristupljeno 7. svibnja 2021.).
- [31] Fox, James Alan; Levin Jack. 2014. *A surprising truth about serial killings*. <https://web.northeastern.edu/jfox/Columns/CNN%20truth%20about%20serial%20killings.html> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [32] Gardner, Erle Stanley. 1964. *The Mad Strangler of Boston*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1964/05/the-mad-strangler-of-boston/308116> (pristupljeno 16. svibnja 2021.).
- [33] Mendez, Averie. 2019. *Konerak Sinthasomphone: Dahmer's Victim Who Didn't Have To Die*. https://stmuhistorymedia.org/konerak-sinthasomphone-dahmers-victim-who-didnt-have-to-die/?fbclid=IwAR3okqwtngnXz7vjb_33uG5N-KF_HEq_VANoA4IN-AeLRNQPF62z-Y8ihMA (pristupljeno 6. svibnja 2021.).
- [34] Murphy, Jessica. 2018. *Why were there so many serial killers in the 1980s?* <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45324622> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).
- [35] Taylor, David. 2018. *Are American serial killers a dying breed?* <https://www.theguardian.com/us-news/2018/sep/15/are-american-serial-killers-a-dying-breed> (pristupljeno 15. ožujka 2021.).

Popis slika i tablica

Slika 3.2.1: „True crime“ časopisi iz 80-ih	11
izvor: ebay.com (liverpoolprod, liawhiteoaks)	
Slika 7.1.1: Richard Ramirez pokazuje sotonistički simbol na sudu	28
izvor: Associated Press	
Slika 7.2.1: BTK (potpis)	29
izvor: https://thingsyoudontknow.com/Facts/Society/BTK-Killer-Dennis-Rader-Facts-_6/1	
Tablica 1: Broj serijskih ubojica po desetljećima (SAD)	10
izvor: baza podataka Jamesa Alana Foxa	
Tablica 2: Ted Bundy	39
Tablica 3: Jeffrey Dahmer	46
Tablica 4: Andrew Cunanan	52

Poveznice na analizirane tekstove

Ted Bundy

- [1] Garrity, Amanda. 2020. *Ted Bundy: Looking Back at the Killing Spree That Landed Him on Death Row*. <https://www.goodhousekeeping.com/life/news/a47711/who-is-ted-bundy-serial-killer/#> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [2] KIRO 7 News Staff. 2021. *New Ted Bundy biopic casts lead serial killer role*. <https://www.kiro7.com/news/local/new-ted-bundy-biopic-casts-lead-serial-killer-role/OK3IUSOQFNFPJJB4UGRWAO4/> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [3] Kuroski, John. 2017. *The Very Definition Of Heartless Evil”: The Story Of Ted Bundy*. <https://allthatsinteresting.com/ted-bundy> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [4] CBS NEWS. 2021. *Ted Bundy: The serial killer’s final years*. <https://www.cbsnews.com/pictures/ted-bundy-serial-killers-final-years/> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [5] Bonn, Scott. 2019. *Examining Serial Killer Ted Bundy*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/wicked-deeds/201912/examining-serial-killer-ted-bundy> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [6] Lavender, Jane. 2020. *Ted Bundy had sex with decapitated corpses and kept victims’ heads as trophies*. <https://www.mirror.co.uk/news/us-news/ted-bundy-sex-decapitated-corpse-23050616> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [7] Mullin, Gemma. 2020. *How many people did Ted Bundy kill?* <https://www.thesun.co.uk/news/5791674/ted-bundy-serial-killer-victims/> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [8] Vrčić, Antonija. 2019. *Ovako je izgledao zadnji dan najluđeg ubojice na svijetu*. <https://express.24sata.hr/life/ovako-je-izgledao-zadnji-dan-najlu-eg-ubojice-na-svijetu-21416> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [9] Zdelar, Marin. 2016. *Noćna mora SAD-a: Zgodan, obrazovan i - ubojica 36 žena*. <https://www.24sata.hr/fun/nocna-mora-sad-a-zgodan-obazovan-i-ubojica-36-zena-493830> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).
- [10] Jakelić, Ivana. 2018. *On je bio definicija zla. Pobjegao je iz zatvora i ubio četiri djevojke*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/on-je-bio-definicija-zla-pobjegao-je-iz-zatvora-i-ubio-cetiri-djevojke-1263713> (pristupljeno 26. lipnja 2021.).

Jeffrey Dahmer

- [1] Wynne, Kelly. 2019. *Today in History: Jeffrey Dahmer, Infamous Milwaukee Cannibal, Was Arrested 28 Years Ago*. <https://www.newsweek.com/today-history-jeffrey-dahmer-infamous-milwaukee-cannibal-was-arrested-28-years-ago-1450563> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [2] Michael, Tom. 2018. *Deranged cannibal killer Jeffrey Dahmer was 'shy' but likeable at school before he killed 17, ex-classmate reveals*. <https://www.thesun.co.uk/news/6434669/jeffrey-dahmer-murderer-cannibal-milwaukee-victims/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [3] Charleston, Libby-Jane. 2019. *Jeffrey Dahmer: Seventeen years since serial killer's sentence, gruesome murders are difficult to forget*. <https://www.thechronicle.com.au/news/jeffrey-dahmer-seventeen-years-since-serial-killers-sentence-gruesome-murders-are-difficult-to-forget/news-story/a87d2c5a07b1f130f1ee029f695ea05d> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [4] Jeffery Dahmer: How Racism and Homophobia Allowed Him to Continue His Killings. <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=070ea16e9c214b3f83299268526659f1> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [5] Waxman, Olivia. 2016. *How Police Caught Jeffrey Dahmer*. <https://time.com/4412621/jeffrey-dahmer-cannibal-murderer-25th-anniversary-arrest/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [6] Ruiz, Justine. 2020. *From Curiosity to an Obsession: The Sinister Evolution of the Milwaukee Cannibal*. <https://stmuhistorymedia.org/from-curiosity-to-an-obsession-the-sinister-evolution-of-the-milwaukee-cannibal/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [7] Anglis, Jaclyn. 2021. *Jeffrey Dahmer Killed 17 Young Men And Boys — Then Defiled Their Corpses In Unspeakable Ways*. <https://allthatsinteresting.com/jeffrey-dahmer> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [8] Jakelić, Ivana. 2018. *Najpoznatiji zločinci: Ubojica koji je čuvao tijela i dokumentirao zločine*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/najpoznatiji-zlocinci-ubojica-koji-je-cuvao-tijela-i-dokumentirao-zlocine-1263097> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [9] Okić, Raif. 2017. *Najokrutniji serijski ubojica: Mladiće je drogirao i pojeo*. <https://express.24sata.hr/life/najokrutniji-serijski-ubojica-mladice-je-drogirao-i-pojeo-9097> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).

- [10] Bura, Ana. 2016. *Pravdi priveden zloglasni serijski ubojica*. <https://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/pravdi-priveden-zloglasni-serijski-ubojica> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).

Andrew Cunanan

- [1] Vargas, Chanel. 2018. *Who is Andrew Cunanan, the Man Who Murdered Gianni Versace?* <https://www.townandcountrymag.com/society/a14442138/who-is-andrew-cunanan-gianni-versace-murderer/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [2] Mackelden, Amy. 2018. *Why Did Andrew Cunanan Go on a Killing Spree? American Crime Story Explores His Motives*. <https://www.harpersbazaar.com/culture/film-tv/a15924270/why-did-andrew-cunanan-kill-gianni-versace/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [3] The Real Story Behind The Assassination of Gianni Versace and Serial Killer Andrew Cunanan. <https://time.com/5092574/gianni-versace-andrew-cunanan/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [4] Pearson, Muriel; Dubreuil, Jim; Valiente Alexa. 2017. *Inside the mind of the serial killer who murdered Gianni Versace*. <https://abcnews.go.com/US/inside-mind-serial-killer-murdered-fashion-icon-gianni/story?id=48459029> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [5] Who was Andrew Cunanan? What to know about Gianni Versace's killer. <https://www.rappler.com/entertainment/series/things-to-know-about-andrew-cunanan-gianni-versace-killer> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [6] From Gigolo to Spree Killer: The Tragic Life of Andrew Cunanan. <http://sites.bu.edu/daniellerousseau/2021/04/27/from-gigolo-to-spree-killer-the-tragic-life-of-andrew-cunanan/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [7] Wilkens, John. 2017. *20 years later: Cunanan, Versace and celebrity culture*. <https://www.sandiegouniontribune.com/news/public-safety/sd-me-cunanan-versace-20170718-story.html> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [8] Kapural, Lucija. 2020. *Zločin koji je potresao svijet: Slavni dizajner ubijen je ispred vlastita kućnog praga, mecima koje je u njega ispalio poremećeni serijski ubojica!* <https://povijest.hr/jesteliznali/zlocin-koji-je-potresao-svijet-slavni-dizajner-ubijen-je-ispred-vlastita-kucnog-praga-mecima-koje-je-u-njega-ispalio-poremeceni-serijski-ubojica/> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).

- [9] Okić, Raif. 2016. *Misterij: Još se ne zna zašto je ubijen modni mogul*. <https://express.24sata.hr/life/misterij-jos-se-ne-zna-zasto-je-ubijen-modni-mogul-7650> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).
- [10] Misterij star 20 godina: Zašto je gay žigolo ubio Versacea, a nekoliko dana kasnije i sebe? <https://www.index.hr/magazin/clanak/mafija-bolesna-homofobija-ili-ludi-obozavatelj-ubojstvo-giannija-versacea-jos-uvijek-je-misterija/1004377.aspx> (pristupljeno 28. lipnja 2021.).

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, SARA CINDRIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEDIJSKI PRIKAZ SERIJSKIH UBOJICA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sara Cindrić

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, SARA CINDRIĆ (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEDIJSKI PRIKAZ SERIJSKIH UBOJICA (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sara Cindrić